

A Strategic Model for Childbearing from the Perspective of Imam Ali (AS)

Zeynab Shams¹

,

Hossein Sattar²

1. PhD in Quranic Sciences and Hadith, Kashan University, Kashan, Iran (Corresponding Author).

z.shams@qom.ac.ir

2. Associate Professor of Quranic Sciences and Hadith, Kashan University, Kashan, Iran.

sattar@kashanu.ac.ir

Received: 2025/09/29; Accepted 2026/05/02

Extended Abstract

Introduction and Objectives: The decline in birth rates, due to its extensive consequences across economic (reduction of workforce, pressure on the social security system), security (weakening of national power), cultural (diminution of the family institution and fading of family ties), and social (increased elderly isolation, individualism) dimensions, is one of the macro-issues facing many countries (including Iran). The continuation of this declining trend creates unresolved structural crises. Among the reasons for this issue is the change in people's attitudes toward childbearing, which is largely based on external and non-indigenous models. Some individuals, influenced by modern culture, consider children an obstacle to the scientific and economic growth of parents and even question the necessity of having children.

The conventional solutions provided have generally failed to yield desirable outcomes, primarily due to their lack of alignment with the cultural and belief-based foundations of society. In contrast, the thoughts of the Infallibles (AS), as a rich treasury of divine guidance, can serve as a solid foundation for designing endogenous and efficient models.

Authors retain the copyright. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

This research, focusing on the tradition and narrations of Imam Ali (AS), aims to extract a comprehensive and strategic model for childbearing. The focus on Imam Ali (AS) is not merely due to his lineage, but because of his comprehensiveness in the fields of governance, judgment, education, and addressing the society's practical challenges. His narrations, as the experience of lived governance, constitute a rich source for extracting a practical model that answers the gap in indigenous models and aligns with Islamic-Iranian values.

The main objective of this research is to formulate a childbearing model from his perspective. The main research question is: What is this model? The secondary question focuses on identifying the components of the paradigmatic pattern (including causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, core phenomenon, strategic actions, and consequences) in his intellectual system.

Research Method: This research is fundamental in nature and conducted using a qualitative method. To discover the model, the Grounded Theory (GT) method was used, applying Strauss and Corbin's systematic approach. The statistical population of the research consisted of the four major Shia hadith books. By searching for relevant keywords, 38 narrations attributed to Imam Ali (AS) were collected. After removing duplicate and irrelevant cases, finally 18 narrations were analyzed as the final data.

The analysis process was carried out in three stages of open, axial, and selective coding with the help of MAXQDA software. In open coding, 34 basic codes were extracted from the narration texts. In the axial coding stage, these codes were categorized into six categories of the paradigmatic pattern, and the relationships between them were mapped. The axial coding process was conducted in such a way that for each of the 18 final narrations, six paradigmatic categories (causal, contextual, intervening, core, strategic, and consequence) were specified separately:

1. Core Phenomenon: The fundamental idea around which other components are built.
2. Contextual Conditions: The environmental, social, historical, cultural, etc., context in which the ruling was issued.
3. Causal Conditions: The main driver and factor that causes the action to occur.
4. Strategic Actions: Theoretical actions or responses taken.
5. Intervening Conditions: Facilitating and inhibiting factors that have influenced the formation of action by strengthening or weakening them.

6. Consequences: The results and outputs obtained from the implementation of strategies. This approach allowed for the precise tracking of causal relationships and the mutual influence of categories. Then, 83 axial codes were clustered in a coherent table. Finally, in selective coding, the central core of the model was identified. To validate the findings, the four criteria of Guba and Lincoln (credibility, transferability, confirmability, and dependability) were used, along with the strategies of “presenting to the Quran and other narrations of the Infallibles (AS)” and “consulting with experts.”

Results: Data analysis led to the extraction of a comprehensive model with the central core of “Multidimensional Valuation of Childbearing.” This model was presented in the form of a six-dimensional paradigmatic pattern, showing that childbearing in the view of Imam Ali (AS) is not a unidimensional phenomenon and forms through a complex interaction of various factors. Seven main themes were extracted from the data, which are classified into four macro-dimensions:

1. Biological Dimension: With the theme of “Sanctity and Rightfulness of Fetal Life.”
2. Legal-Identity Dimension: Including the themes of “Protection of Lineage and Prevention of Social Exclusion,” “Reproductive Justice,” and “Consolidation of the Newborn’s Social Rightfulness from Birth.”
3. Structural-Social Dimension: Comprising the theme of “Legal and Economic Support for Pregnant Women/Mothers.”
4. Cultural-Spiritual Dimension: Including the themes of “Correction of Misconceptions” and “Divine Meaning-Making for Children and Childbearing.”

Each of the seven main themes forms a specific support system. For example, the theme of “Reproductive Justice” responds to the causal condition of male biological disorder and leads to the consequence of “Continuation of the Lineage through the Realization of Women’s Rights” through the strategic action of “Granting the Right of Dissolution to the Woman.” This intertwined network demonstrates the wisdom and foresight of the Alavi model. The findings indicate that Imam Ali (AS), through strategic actions in three spheres—jurisprudence-law (such as determining fetal diyah, guaranteeing maintenance), culture-society (correcting prevalent misconceptions and beliefs), and science-medicine (such as the permissibility of medical intervention to save the fetus)—aimed to create consequences such as preserving human dignity, achieving social justice, continuing the lineage, and strengthening spiritual motivations for childbearing.

Discussion and Conclusion: The obtained model shows that, from the perspective of Imam Ali (AS), childbearing is not merely a biological action, but a strategic, cultural, and legal action whose ultimate goal is the continuation of human life with dignity and within the framework of social justice. Unlike common unidimensional models, this model adopts a holistic, systematic, and dignity-oriented approach. The findings of this research can provide a valuable theoretical framework for revising Iran's demographic policies.

The applicability of this model requires the formulation of integrated policies in four areas: (1) Strengthening biological protection through the development of reproductive health services, (2) Consolidating legal-identity protection by guaranteeing protective laws for children and families, (3) Providing sustainable structural-social support for mothers (job security, economic security), and (4) Implementing cultural-spiritual programs to reconstruct the positive discourse regarding the status of the family and meaning-making for childbearing.

This model conveys a strategic message to policymakers: Success in increasing the population requires moving beyond temporary economic incentives and simultaneously addressing intellectual foundations (correcting attitudes), legal structures (legal security), and institutional support (social security). In other words, "Childbearing with Dignity" must become the dominant discourse of macro-policies. Consequently, an effective demographic policy must go beyond short-term incentives and focus on reconstructing the cultural, legal, and structural foundations effective in the decision to childbear. It is suggested that future research model this subject from the perspective of other Infallibles (AS) to obtain a more comprehensive image of the Islamic model of childbearing.

Acknowledgments: The authors of this article express their gratitude to Kashan University for its scientific support and the allocation of necessary funds to carry out this research.

Keywords: Childbearing, Population Growth, Imam Ali (AS), Grounded Theory (GT).

Cite this article: Shams, Zeynab, and Sattar, Hossein (2026). A Strategic Model for Childbearing from the Perspective of Imam Ali (AS). *Journal of Islam and Social Sciences* 17(36): 7-61.

مدل راهبردی فرزندآوری از منظر امام علی (علیه السلام)

زینب شمس^۱ ، حسین ستار^۲

۱. دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران (نویسنده مسئول).

z.shams@qom.ac.ir

۲. دانشیار علوم قرآن و حدیث، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران.

sattar@kashanu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۰۷؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۱۲

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: کاهش نرخ موالید به دلیل پیامدهای گسترده در ابعاد اقتصادی (کاهش نیروی کار، فشار بر نظام تأمین اجتماعی)، امنیتی (تضعیف قدرت ملی)، فرهنگی (فروکاست نهاد خانواده و کم‌رنگ شدن روابط خانوادگی) و اجتماعی (افزایش انزوای سالمندان، فردگرایی) یکی از مسائل کلان بسیاری از کشورها (از جمله ایران) است؛ زیرا تداوم روند کاهشی جمعیت، بحران‌های ساختاری غیرقابل جبرانی ایجاد می‌نماید. از جمله دلایل این مسئله تغییر نگرش افراد به فرزندآوری است که عمدتاً مبتنی بر الگوهای برون‌زا و غیربومی می‌باشد. برخی افراد تحت تأثیر فرهنگ مدرن، فرزند را مانعی برای رشد علمی و اقتصادی والدین تلقی می‌نمایند و حتی ضرورت وجود فرزند را زیر سؤال می‌برند. راهکارهای متعارف ارائه شده، غالباً به دلیل عدم انطباق با مبانی فرهنگی- اعتقادی جامعه، برون‌داد مطلوبی نداشته‌اند. در مقابل، اندیشه معصومین (علیهم‌السلام) به عنوان گنجینه‌ای غنی از رهنمودهای الهی، می‌تواند پایه‌ای مستحکم برای طراحی الگوهای درون‌زا و کارآمد باشد. این

پژوهش با تمرکز بر سیره و روایات حضرت علی (علیه السلام) در صدد است تا مدلی جامع و راهبردی برای فرزندآوری استخراج نماید. تمرکز بر امام علی (علیه السلام) نه صرفاً به دلیل انتساب، بلکه به دلیل جامعیت ایشان در حوزه‌های حکمرانی، قضاوت، تعلیم و تربیت و مواجهه با چالش‌های عینی جامعه است. روایات ایشان به مثابه تجربه زیسته حکومتی، منبعی غنی برای استخراج مدلی کاربردی محسوب می‌شود که پاسخگوی خلأ الگوهای بومی و هماهنگ با ارزش‌های اسلامی-ایرانی است. هدف اصلی پژوهش، تدوین مدل فرزندآوری از منظر آن حضرت است.

سؤال اصلی تحقیق این است که این مدل چگونه است و سؤال فرعی به شناسایی اجزای الگوی پارادایمی (شامل شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، پدیده اصلی، کنش‌های راهبردی و پیامدها) در منظومه فکری ایشان می‌پردازد.

روش تحقیق: این پژوهش از نوع بنیادی و با روش کیفی انجام شده است. برای کشف مدل، از روش نظریه داده‌بنیاد (GT) با کاربست رهیافت نظام‌مند استراوس و کوربین استفاده شد. جامعه آماری تحقیق، کتب اربعه حدیثی شیعه بود و با جستجوی کلیدواژه‌های مرتبط، ۳۸ روایت منسوب به امام علی (علیه السلام) گردآوری شد. پس از حذف موارد تکراری و نامرتب، نهایتاً ۱۸ روایت به عنوان داده‌های نهایی تحلیل شدند. فرایند تحلیل در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی با کمک نرم‌افزار MAXQDA انجام شد.

در کدگذاری باز، ۳۴ کد پایه از متون روایات استخراج شد. در مرحله کدگذاری محوری، این کدها در قالب مقولات شش‌گانه الگوی پارادایمی دسته‌بندی و ارتباط بین آنها ترسیم شد. فرایند کدگذاری محوری به گونه‌ای انجام شد که برای هر یک از ۱۸ روایت نهایی، شش مقوله پارادایمی (علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، اصلی، راهبردی و پیامد) به شرح زیر به طور مجزا مشخص شد.

۱. پدیده اصلی: ایده بنیادی که بقیه مؤلفه‌ها حول آن ساخته می‌شوند؛
۲. شرایط زمینه‌ای: بافت و زمینه‌های محیطی، اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و غیره که قول در آن صادر شده؛
۳. شرایط علی: محرک اصلی و عاملی که سبب بروز کنش می‌شود؛
۴. کنش‌های راهبردی: اقدامات یا پاسخ‌های نظری صورت گرفته؛
۵. شرایط مداخله‌گر: عوامل تسهیل‌کننده و بازدارنده که با تقویت و تضعیف‌شان بر شکل‌گیری کنش تأثیر داشته‌اند؛

۶. پیامدها: نتایج و برون داده‌های حاصل اجرای راهبردها.

این رویکرد امکان ردیابی دقیق ارتباط علی و تأثیر متقابل مقولات را فراهم کرد. سپس ۸۳ کد محوری در جدولی منسجم خوشه‌بندی شدند. در نهایت و در کدگذاری گزینشی، هسته مرکزی مدل مشخص شد. جهت اعتبارسنجی یافته‌ها از معیارهای چهارگانه گوبا و لینکلن (باورپذیری، انتقال‌پذیری، تأییدپذیری و اطمینان‌پذیری) و راهکارهای «عرضه به قرآن و روایات دیگر معصومین (علیهم‌السلام)» و «نظرخواهی از خبرگان» استفاده شد.

نتایج: تحلیل داده‌ها به استخراج مدلی جامع با هسته مرکزی «ارزش‌گذاری چندبُعدی بر فرزندآوری» منجر شد. این مدل در قالب یک الگوی پارادایمی شش‌بُعدی ارائه شد که نشان می‌دهد فرزندآوری در نگاه امام علی (علیه‌السلام) پدیده‌ای تک‌بُعدی نبوده و در تعامل پیچیده‌ای از عوامل مختلف شکل می‌گیرد. هفت مضمون اصلی از داده‌ها استخراج شد که در چهار بُعد کلان دسته‌بندی می‌شوند:

۱. بُعد زیستی: با مضامین «قداست و حق‌مندی حیات جنین»؛
۲. بُعد حقوقی-هویتی: شامل مضامین «صیانت از نسب و جلوگیری از طرد اجتماعی»، «عدالت باروری» و «تثبیت حق‌مندی اجتماعی نوزاد از بدو تولد»؛
۳. بُعد ساختاری-اجتماعی: مشتمل بر مضمون «حمایت حقوقی و اقتصادی از زنان باردار/مادران»؛
۴. بُعد فرهنگی-معنوی: دربرگیرنده مضامین «اصلاح باورهای نادرست» و «معنابخشی الهی به فرزند و فرزندآوری».

هریک از هفت مضمون اصلی، منظومه حمایتی ویژه‌ای را تشکیل می‌دهد. به‌عنوان نمونه، مضمون «عدالت باروری» پاسخ به شرایط علی اختلال زیستی مرد است و از طریق کنش راهبردی «اعطای حق فسخ به زن» به پیامد «تداوم نسل با احقاق حق زن» می‌انجامد. این شبکه درهم‌تنیده نشان‌دهنده هوشمندی و آینده‌نگری مدل علوی است.

یافته‌ها حاکی از آن است که امام علی (علیه‌السلام) با کنش‌های راهبردی در سه عرصه فقهی-حقوقی (مانند تعیین دیه جنین، تضمین نفقه)، فرهنگی-اجتماعی (اصلاح نگرش‌ها و باورهای نادرست رایج) و علمی-پزشکی (مانند جواز اقدام پزشکی برای نجات جنین)، در پی ایجاد پیامدهایی همچون حفظ کرامت انسان، تحقق عدالت اجتماعی، استمرار نسل و تقویت انگیزه‌های معنوی برای فرزندآوری بوده‌اند.

بحث و نتیجه گیری: مدل به دست آمده نشان می دهد که از منظر امام علی (علیه السلام) فرزندآوری صرفاً یک کنش زیستی نیست، بلکه کنشی استراتژیک، فرهنگی و حقوقی است که هدف نهایی آن، استمرار حیات انسانی با کرامت و در چهارچوب عدالت اجتماعی است. این مدل برخلاف الگوهای تک بعدی رایج، رویکردی کل نگر، نظام مند و کرامت محور دارد. یافته های این پژوهش می تواند چهارچوب نظری ارزشمندی برای بازنگری در سیاست های جمعیتی ایران فراهم کند. کاربردی سازی این مدل مستلزم تدوین سیاست هایی یکپارچه در چهار حوزه است: ۱. تقویت صیانت زیستی از طریق توسعه خدمات سلامت باروری؛ ۲. تحکیم صیانت حقوقی-هویتی با تضمین قوانین حمایتی از کودک و خانواده؛ ۳. ارائه حمایت های ساختاری-اجتماعی پایدار از مادران (امنیت شغلی، اقتصادی)، و ۴. اجرای برنامه های فرهنگی-معنوی برای بازسازی گفتمان مثبت درباره منزلت خانواده و معنابخشی به فرزندآوری.

این مدل حاوی پیامی راهبردی برای سیاست گذاران است: موفقیت در افزایش جمعیت مستلزم فراتر رفتن از مشوق های مقطعی اقتصادی و پرداختن همزمان به بنیان های فکری (اصلاح نگرش)، ساختارهای حقوقی (امنیت قانونی) و حمایت های نهادی (تأمین اجتماعی) است. به عبارت دیگر، باید «فرزندآوری با کرامت» به گفتمان مسلط سیاست های کلان تبدیل شود.

در نتیجه، سیاست مؤثر جمعیتی باید از سطح مشوق های کوتاه مدت فراتر رفته و بر بازسازی بنیان های فرهنگی، حقوقی و ساختاری مؤثر بر تصمیم به فرزندآوری متمرکز شود. پیشنهاد می گردد پژوهش های آتی به مدل سازی این موضوع از منظر دیگر معصومین (علیهم السلام) بپردازند تا تصویر جامع تری از الگوی اسلامی فرزندآوری حاصل آید.

تقدیر و تشکر: نگارندگان این مقاله مراتب قدردانی خود را از دانشگاه کاشان به واسطه حمایت های علمی و تخصیص بودجه لازم جهت اجرای این پژوهش ابراز می دارند.

واژگان کلیدی: فرزندآوری، افزایش جمعیت، حضرت علی (علیه السلام) نظریه مبنایی (GT).

استناد: شمس، زینب، و ستار، حسین (۱۴۰۴). مدل راهبردی فرزندآوری از منظر امام علی (علیه السلام). مجله اسلام و علوم اجتماعی ۱۷ (۳۶): ۶۱-۷۱.

۱. مقدمه

فرزندآوری از ارکان بنیادین پایداری اجتماعی به‌شمار می‌آید و نقش کلیدی در حفظ ساختار خانواده، انتقال ارزش‌های فرهنگی، و تضمین پویایی نسل‌ها ایفا می‌کند. در نظام‌های اجتماعی متعادل، فرزندان نه تنها عامل استمرار زیستی‌اند، بلکه در فرایندهای تربیتی، اقتصادی و هویتی نیز نقش‌آفرین هستند. با این مزایا در دهه‌های اخیر، روند فرزندآوری در بسیاری از جوامع با کاهش مواجه شده است. این دگرگونی که ریشه در تحولات سبک زندگی، گسترش فردگرایی، تغییر اولویت‌های ارزشی، و نفوذ گفتمان‌های مدرن دارد، موجب شده نقش فرزند در زندگی فردی و اجتماعی، از جایگاه مطلوب خود فاصله گرفته و در مواردی حتی به چالشی در مسیر توسعه فرد تلقی شود.

مرور ظرفیت‌های معرفتی و ارزشی نهفته در منابع اسلامی نشان می‌دهد با بازخوانی آموزه‌های دینی و کاوش در منظومه فکری شخصیت‌های برجسته اسلام، به‌ویژه امامان شیعه که در سنت اسلامی به‌عنوان الگوهای کامل انسانی شناخته می‌شوند، می‌توان به الگوهای رفتاری‌ای دست یافت که در مواجهه با چالش‌های معاصر مؤثر باشند. در این پژوهش، حضرت علی (علیه السلام)؛ به‌عنوان نخستین امام شیعه محور تحلیل قرار گرفته است. جامعیت ایشان در عرصه‌های حاکمت، سیاست، تربیت و بیان فصیح معارف الهی، بستر کم‌نظیری برای استخراج الگوهای راهبردی در حوزه فرزندآوری فراهم آورده است.

با توجه به جایگاه بی‌بدیل حضرت علی (علیه السلام) به‌عنوان یکی از ارکان اصلی شکل‌گیری تمدن اسلامی و تجلی‌بخش عینی آموزه‌های ناب نبوی (صلی الله علیه و آله)، انتخاب ایشان در تحلیل‌های جامعه‌شناختی و الگوپردازی مدیریتی، انتخابی استراتژیک و شایسته است. ایشان در یکی از پیچیده‌ترین برهه‌های تاریخ اسلام در جایگاه حاکم، قاضی، فرمانده و معلم اخلاق ایفای نقش کردند. این موقعیت منحصربه‌فرد، موجب تولید دانش عملی شده، دانشی که در تراکم تجربیات مستقیم حکمرانی، مواجهه با تعارضات اجتماعی و حل مسائل پیچیده انسانی ریشه دارد. بنابراین، گزینش ایشان نه براساس انتساب صرف، بلکه به‌دلیل ظرفیت و جامعیت معرفتی و تجربه زیسته ایشان در مواجهه با چالش‌های عینی جامعه است که روایت‌های منسوب به ایشان را به منبعی غنی برای نظریه‌پردازی و الگوگیری تبدیل نموده است.

۱-۱. بیان مسئله

کاهش نرخ مولید به دلیل پیامدهای گسترده در ابعاد اقتصادی (کاهش نیروی کار، فشار بر نظام تأمین اجتماعی)، امنیتی (تضعیف قدرت ملی)، فرهنگی (فروکاست نهاد خانواده و کمرنگ شدن روابط خانوادگی) و اجتماعی (افزایش انزوای سالمندان، فردگرایی) یکی از مسائل کلان بسیاری از کشورها (از جمله ایران) است؛ زیرا تداوم روند کاهشی جمعیت، بحران‌های ساختاری غیرقابل جبرانی ایجاد می‌نماید. از جمله دلایل این مسئله تغییر نگرش افراد به فرزندآوری است که عمده‌تأ مبتنی بر الگوهای برون‌زا و غیر بومی می‌باشد. برخی افراد تحت تأثیر فرهنگ مدرن، فرزند را مانعی برای رشد علمی و اقتصادی والدین تلقی می‌نمایند و حتی ضرورت وجود فرزند را زیر سؤال برده و معتقدند نگهداری حیوان به جای فرزند آسان‌تر است.

از یک سو نظریات مشهوری مانند مالتوسیانیسم^۱ (تنگ‌نظری مالتوس درباره منابع)، نانالیسم اقتصادی^۲ (فرزند به مثابه کالای مصرفی) یا گذار جمعیتی^۳ (کاهش فرزندآوری در جوامع صنعتی) که با ارزش‌های اسلامی-ایرانی ناسازگارند، غلبه یافته، از سوی دیگر الگوهای بومی موجود غالباً یک‌بعدی هستند (یا صرفاً بر کمیت (تکثیر نسل) تأکید دارند یا کیفیت (تربیت) را بدون در نظر گرفتن ابعاد اجتماعی و دینی بررسی می‌نمایند).

این درحالی است که آموزه‌های اسلام ظرفیت بالایی در ارائه الگویی درون‌زا و کارآمد، جهت تقویت فرهنگ فرزندآوری دارد و اندیشه معصومین (علیهم‌السلام) به عنوان گنجینه‌ای غنی از رهنمودهای الهی، می‌تواند پایه‌ای مستحکم برای طراحی الگوی اسلامی فرزندآوری باشد. این تحقیق با تمرکز بر روایات حضرت علی (ع)، به عنوان پیشوای بزرگ اسلام، درصدد تدوین مدل فرزندآوری با کشف مضامین نهفته در اقوال ایشان در موضوع فرزندآوری است. سؤال اصلی این پژوهش چنین است: مدل فرزندآوری از منظر حضرت علی (علیه‌السلام) چگونه است؟ سؤال فرعی عبارت است از: شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، کنش راهبردی، پدیده اصلی و پیامدها در مدل فرزندآوری از منظر حضرت علی (علیه‌السلام) کدام‌اند؟

1. malthusian Theory

2. natalism

3. demographic Transition Theory

۱-۲. پیشینه تحقیق

در سال‌های اخیر، اهمیت مسئله فرزندآوری در بستر تحولات جمعیتی ایران موجب شده محققان متعددی در حوزه‌های گوناگون پزشکی، روانشناسی، سیاسی، اجتماعی و جمعیت‌شناختی، و به‌ویژه علوم دینی به این موضوع بپردازند. از جمله تحقیقاتی که با اتکا به منابع اسلامی انجام شد، عبارت است از:

- آرام و عزیزی در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل عوامل افزایش و کاهش جمعیت براساس آموزه‌های قرآن و حدیث» (۱۴۰۲) نشان داده‌اند تحولات جمعیتی متأثر از مجموعه‌ای از متغیرهای چندلایه است و غفلت از آنها موجب تعمیق بحران جمعیتی می‌شود.

- فرهادیان و افشار در «تبیین الگوی خانواده در باروری با رویکرد تحلیلی و استناد بر آموزه‌های قرآن» (۱۴۰۰) با رویکرد فراثحلیلی، رابطه میان متغیرهایی چون فردگرایی، دینداری، مدرنیزاسیون و ارزش‌های خانوادگی را با باروری بررسی نموده و بر نقش بنیادین دین در تنظیم رفتار باروری تأکید داشته‌اند.

- درویش و فتاحی‌زاده در «تحلیل محتوای روایات ترغیب به فرزندآوری (مطالعه موردی: احادیث کتاب کافی)» (۱۴۰۴ش) با تحلیل مضامین مستخرج از روایات امامان معصوم، به دو الگوواره جهت حل مسئله کاهش جمعیت دست یافته‌اند. تمرکز آنان محدود به یک منبع روایی خاص بوده و مراحل اعتبارسنجی به‌صورت نظام‌مند دنبال نشده است. مطالعه پیش‌رو هر چند از حیث روش و موضوع پژوهش اشتراکاتی با این تحقیق دارد، اما همان‌گونه که در مقاله تصریح شده: «تحلیل‌ها بستگی زیادی به استدلال محقق دارد، و این مهم به خوبی در الگوی مستخرج بازتاب دارد»، همچنین، در مطالعه حاضر تمرکز صرفاً بر روایات امام علی (علیه السلام) است و روایات کتب اربعه داده‌های مورد پردازش هستند. همچنین مراحل افزون‌تری از جمله اعتبارسنجی و کاربردی‌سازی یافته‌ها را نیز دارد.

- طیب‌حسینی و شجاعی در «سبک‌های نگرش به فرزند و فرزندآوری براساس منابع اسلامی» (۱۴۰۳ش) با تحلیل کیفی محتوای متون دینی به‌دنبال کشف مدل مفهومی نگرش منابع اسلامی به فرزندآوری بوده، به طبقه‌بندی نگرش‌ها بسنده کرده و بر تفاوت نگرش‌ها (مثبت/منفی/تفکیکی) تمرکز داشته‌اند. پژوهش پیش رو سعی دارد با کدگذاری مضامین مستخرج از روایات امام علی (علیه السلام) الگویی جامع و کاربردی برای سیاست‌های جمعیتی ارائه دهد.

- دهقان ده‌جمالی در «فرزندآوری و افزایش جمعیت از دیدگاه قرآن کریم و اهل‌بیت (علیهم‌السلام)»

(۱۳۹۶ش). آیات و روایات مرتبط با افزایش جمعیت را با کاربرست روش تحلیل محتوا با رویکردی توصیفی-تحلیلی و متأثر از ادبیات جامعه‌شناختی کاویده است. پژوهش حاضر ضمن تمایز در روش تحلیل، با سنجش مؤلفه‌های بیشتری به تحلیل روایات امام علی (علیه السلام) پرداخته است.

۲. روش تحقیق

براساس مدل پیاز پژوهش (Saunders, Lewis & Thornhill, 2009)، تحقیق حاضر به لحاظ فلسفه پژوهش متأثر از پارادایم تفسیرگرایی است؛ به لحاظ منطق پژوهش، استنباطی است؛ زیرا به استنباط یک چهارچوب، الگو، نظریه و مدل‌های مفهومی جدید از مجموعه‌های داده‌ها پرداخته است (محمدی‌پور، ۱۳۹۷). جهت‌گیری این پژوهش از نوع بنیادی با هدف کشف یک مدل جدید است. صبغه این پژوهش کیفی است؛ زیرا به دنبال فهم و درک و کشف پدیده و معانی مرتبط با آن است. نوع این پژوهش کتابخانه‌ای است؛ زیرا با منابع مکتوب سروکار داشته و داده‌های خود را از آنها دریافت کرده است.

از آنجاکه تدوین مدل نگرش به فرزندآوری مطلوب این پژوهش است، روش نظریه مبنایی^۱ برگزیده شده که روشی داده‌محور، اکتشافی و استقرایی است و از جز به کد می‌رسد. در تعریف آن آمده: روش پژوهشی برای تولید تئوری است که براساس گردآوری و تحلیل نظام‌مند داده‌ها بنیان نهاده شده است، نظریه مبنایی در طول تحقیق رشد می‌کند و از رهگذر تعامل مستمر بین گردآوری و تحلیل داده‌ها حاصل می‌شود (Strauss & Corbin, 1998, p. 273). نظریه مبنایی روشی نظام‌مند و کیفی برای خلق نظریه است که در سطحی گسترده به تبیین فرایند، کنش یا کنش متقابل موضوعی با هویت مشخص می‌پردازد (Creswell, 2007, p. 124).

مهم‌ترین ویژگی این روش اتکا نداشتن به نظریات موجود است، بنابراین، بر مبنای مستندات موجود نظریه می‌سازد. در این روش با کدگذاری داده‌های ورودی، الگویی مدل‌سازی می‌شود. اساساً روش نظریه مبنایی مناسب شرایطی است که با خلأ تئوری مواجه بوده و نظریه جامع و ادبیات غنی‌ای در راستای موضوع مورد نظر وجود نداشته باشد. همان‌گونه که در پیشینه آمد، با وجود کثرت مطالعات انجام‌شده، الگویی که از حیث جوانب مورد بررسی جامع، و همسو با موازین اسلام باشد، یافت نشد.

1. grounded Theory (GT)

هدف نهایی نظریهٔ مبنایی، ارائه تبیین‌های جامع نظری دربارهٔ یک پدیدهٔ خاص است. انتخاب این روش ضامن آن است که فرایند دستیابی به این نگرش، نه بر پایهٔ پیش‌فرض‌های از پیش ساخته شده بلکه براساس فرایند روشمند پردازش روایات حاصل شده است. سه رهیافت مسلط بر این نظریه: رهیافت نظام‌مند که با اثر استراوس و کوربین شناخته می‌شود، رهیافت ظاهر شونده که مربوط به اثر گلیسر است، و رهیافت ساختارگرایانه که توسط چامز حمایت می‌شود. در این مطالعه رهیافت استراوس و کوربین^۱ از روش نظریه مبنایی به‌کار گرفته شده که به‌دلیل جامعیت پارادایمی‌اش در سال‌های اخیر بیشتر مورد اقبال پژوهشگران و جوامع علمی بوده است. فرایند کدگذاری در این رویکرد دارای سه مرحله است که عبارت‌اند از: کدگذاری باز،^۲ کدگذاری محوری،^۳ و کدگذاری گزینشی^۴ (Corbin & Strauss, 1990). کدگذاری باز فرایندی تحلیلی است که از طریق آن مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آنها در داده‌ها کشف می‌شوند. در این مرحله نظریه‌پرداز داده‌بنیاد، مقوله‌های اولیهٔ اطلاعات در خصوص پدیده در حال مطالعه را به وسیلهٔ بخش‌بندی اطلاعات شکل می‌دهد (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۷).

کدگذاری محوری، فرایند ربط‌دهی مقوله‌ها به زیر مقوله‌ها و پیوند دادن آنها در سطح ویژگی و ابعاد است. در این مرحله نظریه‌پرداز داده‌بنیاد، یک مقوله در کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را در مرکز فرایندی که در حال بررسی است، قرار داده و سپس دیگر مقوله‌ها را به آن ربط می‌دهد. مقوله‌های دیگر عبارت‌اند از: پدیده اصلی،^۵ شرایط زمینه‌ای،^۶ شرایط علی،^۷ کنش‌های راهبردی،^۸ شرایط مداخله‌گر،^۹ و پیامدها.^{۱۰}

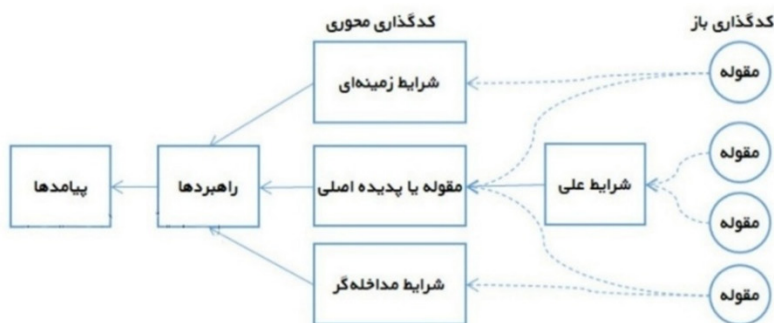
- پدیده اصلی: ایدهٔ بنیادی که بقیه مؤلفه‌ها حول آن ساخته می‌شوند؛

- شرایط زمینه‌ای: بافت و زمینه‌های محیطی، اجتماعی، تاریخی، فرهنگی و غیره که قول در آن صادر شده؛

-
1. strauss & Corbin
 2. open Coding
 3. axial Coding
 4. selective Coding
 5. core Category
 6. contextual Conditions
 7. causal Conditions
 8. strategic Actions
 9. intervening Conditions
 10. consequences

- شرایط علّی: محرک اصلی و عاملی که سبب بروز کنش می شود؛
- کنش های راهبردی: اقدامات یا پاسخ های نظری صورت گرفته؛
- شرایط مداخله گر: عوامل تسهیل کننده و بازدارنده که با تقویت و تضعیف شان بر شکل گیری کنش تأثیر داشته اند؛

- پیامدها: نتایج و بروندهای حاصل اجرای راهبردها (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۷).
 مرحله کدگذاری گزینشی، یک نظریه را از روابط بین مقوله های موجود در مدل کدگذاری محوری به نگارش در می آورد. سپس در یک خط داستان، پژوهشگر بررسی می کند چگونه عوامل مخصوصی بر پدیده اثر می گذارند و به استفاده از راهبردهایی خاص یا خروجی های ویژه منجر می شوند (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۷).

شکل ۱. مدل پارادایمی نظریه مبنایی

در این مطالعه به منظور احیای سنت حضرت علی (علیه السلام) روایات مورد پردازش (داده های اولیه تحقیق) از کتب اربعه گزینش شده تا بنیادهای نگرش مستخرج بر نقل های دست اول شیعی و سرچشمه اصیل معارف معصومین (علیهم السلام) استوار شود. این انتخاب نه صرفاً یک گرایش روشی، بلکه التزامی آگاهانه به اصالت و وفاداری به میراث حدیثی شیعه است. مراحل تحقیق عبارت است از: جمع آوری داده ها، کدگذاری سه مرحله ای، تحلیل مقولات، اعتبارسنجی یافته ها و نتیجه گیری. شایان ذکر است از نرم افزار MAXQDA برای سازمان دهی کدگذاری باز، محوری و گزینشی استفاده شده است.

۳. مدل فرزندآوری

در این بخش فرزندآوری از منظر حضرت علی (علیه السلام) با روش نظریه مبنایی (GT) مدل سازی می شود.

۳-۱. کدگذاری باز

شمار اقوال منسوب به حضرت علی (علیه السلام) پیرامون فرزندآوری که با کلمات کلیدی نظیر «ولد»، «والد»، «مولود»، «عزل»، «عنین»، «عقیم»، «إنجاب»، در کتب اربعه یافت شد، ۳۸ مورد بود که پس از مرور چند باره با حذف روایات تکراری، حذف روایات با ارتباط ضعیف به موضوع فرزندآوری، و کنار هم گزاردن روایات با مضامین مشترک در ۱۸ روایت فهرست شد. در گام نخست کدگذاری باز روایات صورت گرفته است. به دلیل رعایت حجم استاندارد نوشتار، به ذکر دو نمونه (روایات شماره ۱ و ۱۳) از کدگذاری اولیه اکتفا شده است.^۱ به منظور تقویت پیوند روایت با موضوع فرزندآوری، ذیل هر روایت شرح اجمالی آن نیز آورده شده است. همچنین سعی شده کدهای پایه که فرایند پردازش در مراحل بعدی با استناد به آنها صورت می گیرد، در ارتباط قوی با متن و اغلب فرازی از متن روایت باشد.

۱. متن عربی روایات حضرت علی (علیه السلام) در موضوع فرزندآوری، جداول کدگذاری اولیه و محوری در آدرس <https://ict.qom.ac.ir/Xre2> آورده شده است.

جدول ۱. نمونه کدگذاری اولیه روایات

روایت	متن روایت	کدپایه	شرح اجمالی
۱	به مرد عَئِین ^۱ از زمانی که همسرش برای دادخواهی به حاکم مراجعه می‌کند، به مدت یک سال مهلت داده می‌شود، اگر در این مدت توانست با همسرش رابطه برقرار کند، ازدواج ادامه می‌یابد؛ وگرنه بین آنان جدایی برقرار می‌شود. اما اگر زن با رضایت، پذیرفت که با مرد بماند و پس از آن خواست از حق فسخ استفاده کند، دیگر چنین حقی برای او وجود ندارد و اختیار از او ساقط می‌شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۳، ص ۲۴۹؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۳۱).	اختلال جسمی مرد در باروری، مراجعه به حاکم، اعطای مهلت درمان/اثبات باروری، رضایت زن برای تداوم زندگی با مرد نابارور، حق فسخ ازدواج برای زن در صورت تداوم ناباروری مرد.	ناتوانی جنسی مرد به‌عنوان مانع فیزیولوژیکی در فرایند تولیدمثل، مستقیماً بر امکان فرزندآوری تأثیر دارد. حکم حضرت علی (علیه السلام) در امکان جدایی در صورت عدم باروری مرد، در چهارچوب عدالت تولیدمثلی و حق فرزنددار شدن زن قابل تحلیل است.
۱۳	هر کس بدون وارث بمیرد، گویا در میان مردم نبوده، و هر کس بمیرد و وارث داشته باشد، گویا هرگز نمی‌میرد (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۸۱).	تشویق و تأکید بر فرزندآوری با بیان اثرات نیک داشتن فرزند و عواقب سوء بی‌فرزندگی.	در این روایت فرزندآوری نوعی «بقای انسان»، در مقابل بی‌فرزندگی به‌عنوان «فقدان حیات انسان» معرفی شده است.

۳-۲. کدگذاری محوری

پس از کدگذاری باز و مشخص شدن ۳۴ کدپایه، نوبت کدگذاری محوری است.

۳-۲-۱. مقوله‌بندی روایات

در اغلب پژوهش‌هایی که به روش نظریه داده‌بنیاد انجام شده، داده‌های مورد پردازش مطالبی است که خبرگان در مصاحبه‌های خود بدان اشاره داشته‌اند، بنابراین، مقولات محوری از کل متن مصاحبه در نظر گرفته می‌شود. اما در تحلیل روایات فرزندآوری، با وجودی پیوندی موضوعی، هر روایت مستقل از

۱. ناتوان جنسی.

سایر روایات است. این مهم که از جامعیت الگوی مستخرج حکایت دارد، نویسندگان را بر آن داشت تا هریک از مقولات شش‌گانه را برای هر روایت به صورت مجزا تحلیل نمایند.

کاربست این راهکار، از این مزیت برخوردار است که امکان ردیابی مقولات در تعامل با یکدیگر را فراهم می‌کند. به‌عنوان نمونه، می‌توان با دقت دریافت که هر کنش راهبردی در پاسخ به کدامین شرایط علی شکل گرفته، و یا یک کنش معین چه پیامدهایی را در پی داشته است.

ضمن تکیه بر کدهای پایه که در ارتباط قوی با متن هستند، عواملی از جمله تکرار مفاهیم در روایات متعدّد که به کاهش ۳۸ روایت به ۱۸ مورد منجر شد (بر اثر دسته‌بندی مضامین مشترک)، اشتراک مفهوم فرازی از یک روایت با یک یا چند روایت دیگر، سیاق حاکم بر روایت،^۱ و در مواردی آگاهی از اسباب نزول روایت، نویسندگان را به تکمیل هر چه بیشتر مقولات به صورت مستقل برای هر روایت واداشته است. با این همه، در صورت عدم شناسایی مقوله مورد نظر، به فقدان آن اذعان شده است. در جدول ۲ برای هر روایت مقولات شش‌گانه شرایط علی، مداخله‌گر، زمینه‌ای، پدیده اصلی، کنش راهبردی و پیامدها آمده است.

جدول ۲. کدگذاری محوری روایات

روایت	مقوله	کدهای محوری
۱	علی	اختلال جسمی مرد در باروری
	زمینه‌ای	بافت قضایی جامعه ناآگاه از حق زن برای باروری
	مداخله‌گر	توانایی/ ناتوانی مرد در باروری، رضایت زن برای تداوم زندگی با مرد نابارور
	کنش	حق فسخ ازدواج برای زن در صورت اثبات ناباروری مرد
	پیامد	تداوم نسل با فراهم شدن فرصت مجدد باروری برای زن
	اصلی	احقاق حق باروری زنان
۱۳	علی	مشخص نیست.
	زمینه‌ای	ناآگاهی از اثرات داشتن/ نداشتن فرزند
	مداخله‌گر	داشتن/ نداشتن فرزند
	کنش	بیان اثرات نیک داشتن فرزند و عواقب سوء بی‌فرزندگی برای والدین
	پیامد	افزایش جمعیت با بیان فواید داشتن فرزند
	اصلی	تشویق به فرزندان‌آوری

۱. مراد عواملی نظیر روایات قبلی و بعدی، موضوع بایی که روایت ذیل آن آمده، فرازهای قبلی و بعدی روایت و مباحثی از این دست است.

۳-۲-۲. تحلیل و ارتباط بین مقولات

شمار کدهای محوری شناسایی شده چنین است:

جدول ۳. آمارکدهای محوری

مقوله	تعداد کدهای منحصر به فرد
علّی	۱۴
زمینه‌ای	۱۳
مداخله‌گر	۱۰
کنش	۱۸
پیامد	۱۵
اصلی	۱۳

در مجموع ۸۳ کد محوری به دست آمد و در ۱۳ مورد، مقوله مورد نظر مشخص نشد. حال در پاسخ به سؤال فرعی تحقیق، با تحلیل کدهای محوری به دست آمده، دسته‌بندی مفاهیم هر مقوله به صورت جدول ۴ است:

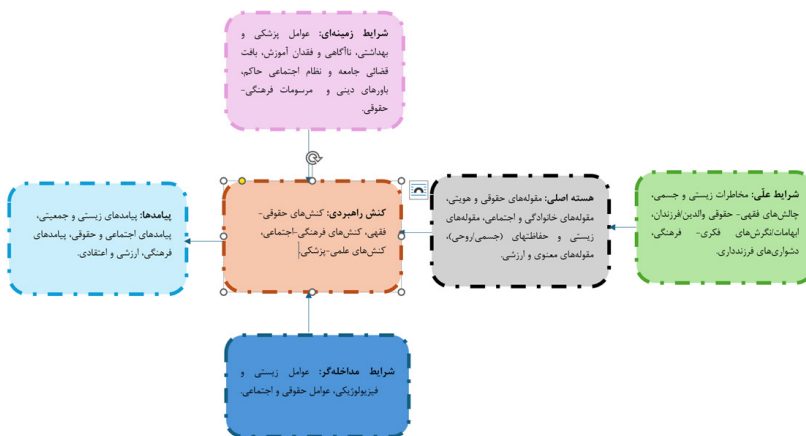
جدول ۴. خوشه‌بندی مفاهیم مقولات

مقوله (تعداد روایات)	خوشه‌بندی مفاهیم	تعداد روایات هر خوشه (شماره روایت مربوطه)	مفاهیم مربوط به
شرایط علّی (۱۶)	مخاطرات زیستی و جسمی	۴ (۱، ۲، ۱۱، ۱۷)	سلامت جسمی والدین، جنین / فرزند
	چالش‌های فقهی - حقوقی والدین / فرزندان	۷ (۳، ۱۶، ۴، ۱۵، ۷، ۸، ۶)	جایگاه اجتماعی، حقوقی، و سرنوشت فرزند پس از تولد، مادران / زنان باردار
	ابهامات / نگرش‌های فکری فرهنگی	۳ (۹، ۱۰، ۱۸)	باورهای سنتی، دینی یا فرهنگی درباره فرزندآوری و تربیت فرزند
	دشواری‌های فرزندداری	۲ (۱۲، ۱۴)	سختی‌های تربیت فرزند و پیامدهای فرزندان برای والدین

مقوله (تعداد روایات)	خوشه‌بندی مفاهیم	تعداد روایات هر خوشه (شماره روایت مربوطه)	مفاهیم مربوط به
شرایط زمینه‌ای (۱۹)	عوامل پزشکی و بهداشتی	۲ (۱۴، ۲)	فقدان زیرساخت‌های درمانی و ناآگاهی‌های مرتبط با باروری
	ناآگاهی و فقدان آموزش	۳ (۱۰، ۱۱، ۱۳)	فقدان آگاهی عمومی درباره فرزندآوری و پیامدهای آن
	بافت قضائی جامعه و نظام اجتماعی حاکم	۶ (۵، ۶، ۷، ۱۵، ۴، ۱)	ناآگاهی یا ضعف در قوانین مربوط به حقوق زنان و فرزندان
	باورهای دینی و مرسومات فرهنگی-حقوقی	۸ (۴، ۷، ۱۵، ۸، ۳، ۹، ۱۲، ۱۷)	اعتقادات و باورها فرهنگی مؤثر بر فرزندآوری
شرایط مداخله‌گر (۱۰)	عوامل زیستی و فیزیولوژیکی	۵ (۱، ۵، ۶، ۲، ۱۱)	وضعیت جسمی، باروری، و رشد جنین
	عوامل حقوقی و اجتماعی	۵ (۷، ۸، ۶، ۱۳، ۱۵)	ساختارهای قانونی، جایگاه اجتماعی فرزند/مادر، تمدی بودن جرم، خویشاوندان مادری
کنش راهبردی (۱۸)	کنش‌های حقوقی-فقهی	۹ (۸، ۲، ۵، ۱۶، ۱۵، ۱، ۶، ۷، ۱۷)	مداخلاتی با هدف تنظیم وضعیت حقوقی مادر، فرزند، یا جنین
	کنش‌های فرهنگی-اجتماعی	۷ (۱۸، ۹، ۱۲، ۳، ۱۳، ۴، ۱۴)	مداخلاتی با هدف اصلاح نگرش‌ها، باورها و رفتارهای اجتماعی نسبت به فرزندآوری
	کنش‌های علمی-پزشکی	۲ (۱۱، ۱۰)	مداخلاتی با رویکرد علمی یا پزشکی برای حفظ جان یا تبیین فرایندهای زیستی
پیامدها (۱۷)	پیامدهای زیستی و جمعیتی	۶ (۲، ۵، ۱۱، ۱۲، ۱، ۱۳)	حفظ جان، سلامت جسمی، و افزایش نسل
	پیامدهای اجتماعی و حقوقی	۵ (۸، ۱۷، ۶، ۱۶، ۳)	تثبیت جایگاه اجتماعی و تحکیم پیوند خانوادگی، حقوقی و اقتصادی مادر و فرزند
	پیامدهای فرهنگی، ارزشی و اعتقادی	۶ (۱۰، ۹، ۱۴، ۱۸، ۴، ۱۵، ۷)	اصلاح نگرش‌ها، تقویت ایمان، و ارتقای ارزش فرزند/مادران

مقوله (تعداد روایات)	خوشه‌بندی مفاهیم	تعداد روایات هر خوشه (شماره روایت مربوطه)	مفاهیم مربوط به
هسته (۱۸)	مقوله‌های حقوقی و هویتی	۶ (۱، ۲، ۵، ۳، ۱۶، ۱۷)	احقاق حقوق زنان، جنین و فرزندان، و تثبیت هویت خانوادگی و اجتماعی
	مقوله‌های خانوادگی و اجتماعی	۴ (۸، ۱۵، ۷، ۴)	تمرکز بر نقش مادر، جایگاه فرزند، و پیوندهای خانوادگی
	مقوله‌های زیستی و حفاظت‌های جسمی / روحی	۳ (۱۸، ۱۱، ۹)	تمرکز بر حفظ جان، سلامت و آینده فرزندان و مادران
	مقوله‌های معنوی و ارزشی	۵ (۱۴، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۶)	تمرکز بر نگاه الهی، معنوی و تشویقی به فرزندآوری

براساس الگوی پارادایمی استراوس و کوربین، مدل به‌دست آمده چنین است:

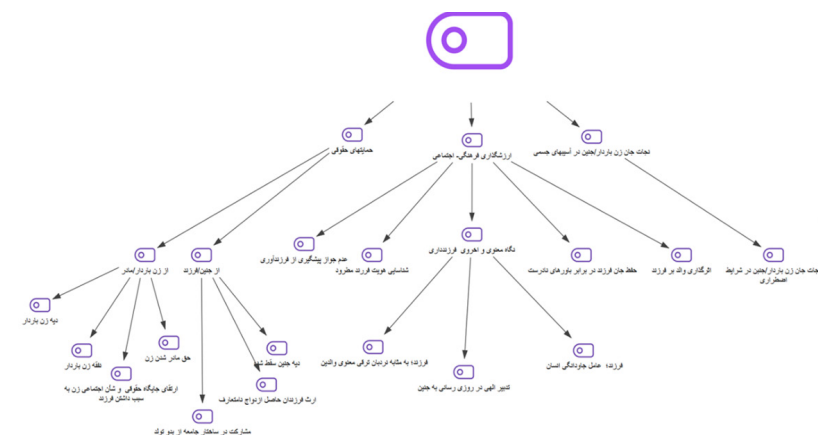

شکل ۲. مدل فرزندآوری از منظر حضرت علی.ز

هریک از خوشه‌های مفاهیم جدول یادشده، به مفاهیم فرعی قابل تقسیم است. به‌عنوان نمونه کنش‌های راهبردی به سه مفهوم فرعی زیر تقسیم می‌شود.

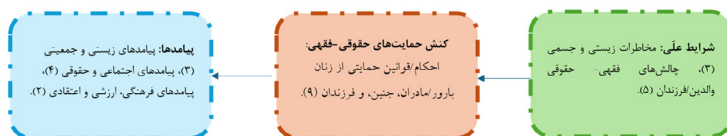
جدول ۵. مفاهیم فرعی کنش‌های راهبردی

خوشه‌بندی مفاهیم مقوله کنش راهبردی	مفهوم فرعی (شماره روایت مربوطه)
حمایت فقهی-حقوقی (۹)	احکام/قوانین حمایتی از زنان بارور/مادران (۱، ۶، ۷، ۱۵)
	احکام/قوانین حمایتی از جنین/فرزندان (۲، ۵، ۸، ۱۶، ۱۷)
حمایت فرهنگی-اجتماعی (۷)	اصلاح نگرش به جنین/فرزند/فرزندآوری (۳، ۹، ۱۲، ۱۸، ۱۳، ۱۴)
	اصلاح نگرش به مادران/ زنان بارور (حتی کنیزان) (۱)
کنش‌های علمی-پژشکی (۲)	مداخله پزشکی برای نجات جان جنین/مادر (۱۱)
	آگاهی از فرایند باروری (۱۰)

شکل ۳. نمودار درختی مقوله کنش‌های راهبردی در نرم‌افزار MAXQDA

استقلال روایت و تعیین مقولات محوری برای هر روایت این امکان را فراهم می‌آورد که ارتباط بین مقولات را ردیابی نمود. به‌عنوان نمونه، در بررسی حمایت‌های فقهی-حقوقی در کنش‌های راهبردی، می‌توان دریافت کدام شرایط علی به این کنش‌ها منجر شده، و این کنش‌ها چه پیامدهایی را به همراه داشته است.

شکل ۴. ارتباط شرایط علّی، کنش حمایت‌های فقهی-حقوقی، و پیامدها (تعداد روایت مربوط به هر مضمون)^۱

۴. تبیین مدل به‌دست آمده

با استناد به یافته‌های پیش گفته، هسته مرکزی که کدها بر محور آن استوار شده «ارزش‌گذاری چندبُعدی بر فرزندآوری» تعیین می‌شود. هفت مضمون اصلی مستخرج از کدهای محوری شناسایی شد که در ادامه تحلیل این مضامین و ارتباط اجزای مدل آمده است.

۱. قداست و حق‌مندی حیات جنین

این مضمون بُعد «صیانت زیستی» مدل را فعال می‌کند و نشان می‌دهد مدل در پاسخ به تهدیدهای زیستی شکل می‌گیرد. شامل زیرمضامینی نظیر ارزش‌گذاری جنین با تعیین دیه متناسب با مراحل تکوین، نجات جنین از مادر متوفی، و مقابله با سقط جنین است.

تفکیک مراحل تکوین جنین و تعیین دیه متناسب با هر مرحله «جَعَلَ مِنِّي الرَّجُلُ... خَمْسَةَ أَجْزَاءٍ» (کافی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۳۴۲-۳۴۳؛ طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۳۰۴-۳۰۶ و ج ۱۰، ص ۲۸۵، روایت ۵)، دلالت بر شناسایی «هویت حقوقی تدریجی» برای حیات پیشاتولد دارد. افزون‌بر آن، تجویز مداخله جراحی برای نجات جنین «شَقَّ بَطْنَهَا مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ وَأَخْرَجَ الْوَلَدَ» (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۱، ص ۱۶۰، روایت ۱۱)، نشان می‌دهد که حیات جنینی موضوع «حمایت فعال» است، نه صرف منع سلبی سقط. بدینسان، در منظومه علوی، جنین واجد حرمت ذاتی و موضوع عدالت کیفری است؛ امری که بنیان زیستی مدل نظری را تشکیل می‌دهد.

شرایط علّی مخاطرات زیستی و جسمی (مرگ جنین/مادر، سقط)، در شرایط زمینه‌ای ضعف دانش

۱. در روایت شماره ۵، شرایط علّی مشخص نیست.

پزشکی و ناآگاهی از فرایند تکوین، کنش مداخلات فقهی-پزشکی (تعیین دیه مرحله‌ای، نجات جنین) را به همراه داشته که کاهش مرگ‌ومیر، تثبیت ارزش حیات پیامد آن است.

۲. صیانت از نسب و جلوگیری از طرد اجتماعی

این مضمون، بُعد «تثبیت هویت» در مدل را تبیین می‌کند. در پاسخ تهدیدهای هویتی ایجاد شده است. شامل زیرمضامینی نظیر الزام والدین به پذیرش فرزند و مجازات منکر نسب، اهتمام به کشف نسب واقعی، و تعیین ارث‌بری فرزندان حاصل ازدواج‌های نامتعارف است. الزام حقوقی به پذیرش فرزند و مجازات منکر نسب «مَنْ أَقَرَّ يَوْلِيَهُ ثُمَّ تَفَاهَا جُلِدَ الْحَدَّ وَالْزِمَ الْوَلَدَ» (طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۴، ص ۲۳۳؛ کافی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۲۶۱؛ صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۴، ص ۵۱، روایت ۱۶)، نشان‌دهنده تقدم «ثبات هویت نسلی» بر اراده فردی والدین است. روایت کشف نسب در برابر فشار اجتماعی که به نفی فرزند از سوی مادر منجر شده «وَهَذَا وَاللَّهُ وَلَدِي وَفَوَّادِي» (کافی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۴۲۳-۴۲۴؛ طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۳۰۴-۳۰۶، روایت ۳) نیز گویای آن است که نسب، بنیان پیشگیری از اختلالات در ساختار جامعه است. در این چهارچوب، صیانت از نسل صرفاً حفظ بقای زیستی نیست، بلکه تثبیت پیوند هویتی و انسجام اجتماعی است. شرایط علی‌چالش‌های فقهی-حقوقی در شرایط زمینه‌ای ساختار فرهنگی حاکم بر جامعه، کنش الزام به پذیرش نسب را به همراه داشته و به جلوگیری از فروپاشی هویت و بی‌ثباتی اجتماعی منجر می‌شود.

۳. حمایت حقوقی و اقتصادی از زنان باردار/مادران

این مضمون بُعد «پشتیبانی ساختاری از مادری» را در مدل فعال می‌نماید. شامل زیرمضامینی نظیر ارتقای منزلت اجتماعی و حقوقی مادران، تخفیف/تعطیل مجازات زنان باردار مجرم، و تأمین نفقه زن باردار است. تضمین نفقه زن باردار از کل ترکه شوهر متوفی «نَفَقَةُ الْحَامِلِ مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ حَتَّى تَضَعَ» (طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۳، ص ۳۴۶؛ طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۸، ص ۱۵۳، روایت ۶)، نشان‌دهنده درک پیوند میان امنیت اقتصادی و بقاء نسل است. همچنین، آزادی و ارتقای منزلت «أم‌الولد» (کنیز صاحب فرزند) از رهگذر مادری «فَهِیَ حُرَّةٌ وَ لَيْسَ عَلَيْهَا سِعَايَةٌ» (طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۴، ص ۲۷۶، روایت ۷)،

بیان‌کننده آن است که نقش تولید نسل، کارکردی منزلت‌آفرین و ساختارساز دارد. بدین ترتیب، مدل نظری در بُعد اجتماعی خود، حمایت نهادی از مادری را پیش شرط پایداری جمعیتی می‌داند. شرایط علی دشواری‌های حقوقی فرزندداری و ناامنی اقتصادی در بافت قضایی حاکم در جامعه، تخصیص نفقه و ارتقای منزلت مادران را به همراه داشته و منجر به امنیت اقتصادی و انگیزه بیشتر باروری می‌شود.

۴. عدالت باروری

این مضمون که در پی تعارضات حقوقی زوجین شکل گرفته، نشان می‌دهد مدل، «عدالت در باروری» را پیش شرط پایداری نسل می‌داند. شامل زیرمضامینی نظیر حق زن در مواجهه با ناباروری مرد است. اعطای مهلت درمان به مرد ناتوان از باروری و سپس پیش‌بینی حق فسخ ازدواج برای زن در صورت اثبات عدم باروری مرد «يُوَخَّرُ الْعَيْنُ سَنَةً فَإِنْ خَلَصَ إِلَيْهَا... وَ إِلَّا فُرِّقَ بَيْنَهُمَا» (طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۳، ص ۲۴۹؛ طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۴۳۱، روایت ۱)، نشان‌دهنده تقدم «حق باروری» بر بقای صوری عقد است. این روایت، باروری را حقی مشترک تعریف می‌کند و استمرار نسل را در چهارچوب عدالت جنسیتی سامان می‌دهد. در نتیجه، عدالت در روابط زوجین، شرط امکان بازتولید سالم اجتماعی تلقی می‌شود.

شرایط علی اختلال زیستی در باروری و تعارض حقوقی زوجین، کنش تعیین مهلت درمان، در نظرگرفتن حق طلاق برای زن را به همراه داشته که اثبات توانایی باروری مرد، و رضایت زن در تداوم یا انفصال زندگی مشترک بر آن مؤثر است. این کنش راهبردی با فراهم نمودن فرصت مجدد باروری برای زن، به تداوم نسل استمرار می‌بخشد.

۵. اصلاح باورهای نادرست

این مضمون بُعد «اصلاح فرهنگی» مدل را نمایان می‌کند. شامل زیرمضامینی نظیر اصلاح انحرافات مرسوم فرهنگی نظیر نفی سلطه مطلق والدین بر جان و توصیه ملاک‌های درست برای انتخاب همسر (در مقام مادر فرزند) است.

جایگزینی قربانی حیوان به جای فرزند، نفی مالکیت مطلق والدین بر جان کودک را تثبیت می‌کند «إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أُنْخَرَّ وَلَدِي...»؛ پاسخ امام: «أَذِنْتُ كَبْشًا سَمِينًا...» (طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۴، ص ۴۷-۴۸، روایت ۹)، و برحذر داشتن از ازدواج با زن احمق به دلیل اثر آن بر فرزند «إِيَّاكُمْ وَ تَزْوِيجَ الْحَقَمَاءِ ... وَ وُلْدَهَا ضَيَاعٌ» (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۰۶، روایت ۱۸) از دغدغه‌مندی اجرای معیارهای نادرست انتخاب همسر حکایت دارد. بدینسان، بُعد ارزشی مدل نظری، از طریق اصلاح ساختارهای ذهنی، بقای نسل را از چنین تهدیدهای مصون می‌سازد.

شرایط علی رواج نگرش‌های عقیدتی-فرهنگی نادرست، کنش اصلاح باورها را به همراه داشته و به حفظ کرامت فرزند و بهبود کیفیت نسل آتی منجر می‌شود.

۶. معنابخشی الهی به فرزند و فرزندآوری

این مضمون، موتور انگیزشی مدل را در سطح اخلاقی-ایمانی توضیح می‌دهد. شامل زیرمضامینی نظیر فرزند به مثابه استمرار وجود انسان، تبیین رزاقیت خداوند به جنین در بطن مادر، و بیماری کودک به عنوان کفاره والدین است. فرزند به مثابه استمرار وجود اجتماعی «مَنْ مَاتَ وَ لَهُ خَلْفٌ فَكَأَنَّ لَمْ يَمُتْ» (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۴۸۱، روایت ۱۳)، معنای حیات والدین را امتداد می‌بخشد. تبیین رزق جنین در چهارچوب توحیدی «الْحَيَاصَةُ فَجَعَلَهَا رِزْقَهُ» (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۱، ص ۹۱، روایت ۱۰)، قدرت و حکمت را متجلی می‌کند، و بیماری کودک به عنوان کفاره «إِنَّهُ كَفَّارَةٌ لِوَالِدَيْهِ» (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۴۸۲، روایت ۱۴)، رنج فرزندداری را معنادار می‌کند. در این منظومه، انگیزش باروری از رهگذر معنا و ایمان تقویت می‌شود و بعد فرهنگی-اعتقادی مدل فعال می‌شود.

شرایط علی نگرانی والدین در قبال مشقات فرزندداری، عدم آگاهی کافی از چگونگی باروری و فواید داشتن فرزند، در شرایط رواج مرسومات اجتماعی-فرهنگی نادرست، کنش تبیین تجلی قدرت و حکمت قدرت خداوند در خلقت بشر و معنا دادن به رنج فرزندداری را به همراه داشته و به تقویت انگیزه معنوی باروری منجر می‌شود.

۷. تثبیت حق‌مندی اجتماعی نوزاد از بدو تولد

این مضمون بُعد «عدالت توزیعی» مدل را تکمیل می‌کند. شامل زیرمضامینی نظیر تخصیص سهم نوزاد از اموال عمومی است. تخصیص سهم از غنائم به نوزاد متولدشده در شرایط جنگ «إِذَا وُلِدَ الْمُؤَلُودُ فِي أَرْضِ الْحَرْبِ قُسِمَ لَهُ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ» (طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۶، ص ۱۴۷-۱۴۸، روایت ۱۷)، دلالت بر شناسایی «شخصیت حقوقی کامل» از لحظه تولد دارد. این حکم، عدالت توزیعی را نسلی می‌کند و نشان می‌دهد که عضویت اجتماعی وابسته به بلوغ یا توان اقتصادی نیست. بدینسان، نسل نواز آغاز در چرخه کرامت و عدالت ادغام می‌شود.

شرایط علی محرومیت نوزاد از حقوق عمومی، در شرایط بحرانی مثل جنگ، کنش تخصیص سهم نوزاد از اموال عمومی را به همراه داشته و به ادغام کامل نسل نو در ساختار اجتماعی منجر می‌شود. این هفت محور، سطوح مختلف مدل نظری را عینیت می‌بخشند. از صیانت زیستی پیشاتولدی گرفته تا تثبیت هویت، حمایت ساختاری، عدالت در باروری، اصلاح فرهنگی، معنابخشی ایمانی و عدالت توزیعی نسلی. بدین ترتیب، روایات امام علی (علیه السلام) مدلی منسجم از صیانت جامع نسل ارائه می‌کنند که ابعاد زیستی، حقوقی، اجتماعی و معنوی را در یک منظومه واحد سامان می‌دهد.

۵. اعتبارسنجی

مرحله اعتبارسنجی^۱ از مراحل اختیاری و در عین حال مهم در روش نظریه بنیادین (GT) است. ایگن گوبا^۲ و ایوونا لینکلن^۳ چهار معیار اصلی را برای ارزیابی کیفیت پژوهش کیفی ارائه داده‌اند که عبارت‌اند از:

۱. قابلیت اعتبار (باورپذیری):^۴ معادل روایی در پژوهش‌های کمی است؛ یعنی میزان و درجه اعتماد به واقعی بودن یافته‌ها برای شرکت کنندگان در پژوهش.

1. validation

2. egon G. Guba

3. yvonna Lincoln

4. credibility

۲. قابلیت انتقال (انتقال پذیری):^۱ جایگزین اعتبار بیرونی در پژوهش های کمی است. به معنای قابلیت تعمیم پژوهش به سایر حوزه ها و زمینه های مشابه است.

۳. قابلیت تأیید (تأیید پذیری):^۲ بیانگر تلاش پژوهشگر در جهت احراز شاخص عینیت در پژوهش است.

۴. قابلیت اطمینان (اطمینان پذیری):^۳ معادل پایایی در پژوهش کمی است. به درجه بازیافت و تکرار پذیری داده ها توسط سایر پژوهشگران اطلاق می شود (حبیبی، ۱۴۰۰).

۵. معیارهای یاد شده در پژوهش حاضر چنین است:^۴

۱. قابلیت اعتماد:^۵ در مطالعه پیش رو راهکار عرضه به قرآن و روایات سایر معصومین (علیهم السلام) برای سنجش پایایی^۶ یافته ها قابل بررسی است.

روش عرضه روایات بر قرآن راهکاری مرسوم و مقبول نزد دانشوران علوم قرآن و حدیث است. پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرموده: آنچه از جانب من به شما رسید و موافق قرآن بود، آن را من گفته ام و آنچه به شما رسید و مخالف قرآن بود، من آن را نگفته ام (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۶۹).

همچنین در نظام معرفتی شیعه، معصومین (علیهم السلام) به مثابه حجج الهی، الگوهایی موثق در هدایت انسان تلقی می شوند که در سیره و هدف وحدت دارند. در حقیقت مصداق کُلُّهم نورٌ واحد هستند (صدوق، ۱۳۷۶ش، ص ۲۳۶). از این رو در مقام خبرگان امر، مدل به دست آمده با روایات سایر ائمه (علیهم السلام) نیز مقایسه شد. در جدول ۶ چند نمونه آیه و روایات که مؤید یافته های این تحقیق آورده شده است.

-
1. transferability
 2. confirmability
 3. dependability

۴. به منظور رعایت حجم استاندارد نوشتار به ذکر دو نمونه در هر مورد اکتفا شده است.

5. confrimability
6. reliability

جدول ۶. عرضه مدل به دست آمده بر قرآن

مضمون	روایت مربوطه	آیات قرآن
نفی هرگونه خشونت نسبت به فرزندان / اصلاح باور قدرت تصرف والدین بر جان فرزندان	(۵، ۹، ۱۲)	نهی خشونت نسبت به فرزندان: لَا تُضَارَّ وَالِدَةُ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ (بقره، ۳۳). همچنین نهی قتل فرزند در انعام، ۱۵۱ و در اسرا، ۳۱. ذبح گوسفند به جای قتل اسماعیل ﷺ توسط ابراهیم ﷺ: فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ..... إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ (صافات، ۱۰۲-۱۰۷).
تبلیغ و ذکر فواید فرزندداری و ترویج نگاه معنوی به فرزندان	(۱۳، ۱۴)	- دعا، درخواست و شادی انبیاء و صالحین برای فرزندان شدن: وَرَكَعًا إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي فَرْدًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْوَارِثِينَ (انبیاء، ۸۹). به همین مضمون در مریم، ۵-۶، آل عمران، ۳۸-۳۹، حجر، ۵۱-۵۶، هود، ۷۱-۷۳، فرقان، ۷۴-۷۵، صافات، ۱۰۰-۱۰۱. - ذکر فواید فرزندان: أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ وَجَنَّاتٍ وَجُحُونَ (شعرا، ۱۳۳). وَأَمَدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا (اسرا، ۶). به همین مضمون در نوح، ۱۲، نحل، ۷۲، کهف، ۴۶. • جاودانگی انسان با فرزندآوری: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً (نساء، ۱).
تکریم مادران با اشاره به نقش بیولوژیکی وی در فرایند باروری	(۴، ۷، ۱۵)	• با اشاره به مشقات دوران حمل و شیردهی آنان: وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا (احقاف، ۱۵). به همین مضمون در لقمان، ۱۳-۱۵، بقره، ۸۳، اسرا، ۲۳-۲۵، نساء، ۳۶، عنکبوت، ۸، مریم، ۱۴ و ۳۲، احقاف، ۱۷-۱۸. - سفارش بر نفقه زن باردار و شیرده: أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِضَيِّقِهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٌ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآوُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ (طلاق، ۶). و نیز: وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ (نساء، ۴).

همچنین روایات متعددی از سایر معصومین ﷺ در دسترس است که همسو با روایات حضرت

علی ﷺ کنشی مشابه ایشان را در مواجهه با موضوع فرزندآوری داشته‌اند. به‌عنوان نمونه:

- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع عَنِ امْرَأَةٍ ابْتُلِيَ زَوْجُهَا فَلَا

يَقْدِرُ عَلَى الْجَمَاعِ أَبَدًا أَتَفَارِقُهُ قَالَ نَعَمْ إِنْ شَاءَتْ (طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۳، ص ۲۴۹). از امام صادق (علیه السلام) درباره زنی که شوهرش به دلیل مشکلی، قادر به برقراری رابطه جنسی نیست، پرسیدم که آیا می تواند از شوهرش جدا شود؟ فرمودند: بله! اگر بخواهد.

- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى عَنْ يُونُسَ أَوْ غَيْرِهِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (علیه السلام) قَالَ: دِيَّةُ الْجَنِينِ خَمْسَةُ أَجْزَاءٍ خُمُسٌ لِلنُّطْفَةِ عَشْرُونَ دِينَارًا وَلِلْعَلَقَةِ خُمْسَانُ أَوْ بَعُونَ دِينَارًا وَلِلْمُضْغَةِ ثَلَاثَةُ أَخْمَاسٍ سِتُونَ دِينَارًا وَلِلْعَظْمِ أَرْبَعَةُ أَخْمَاسٍ ثَمَانُونَ دِينَارًا فَإِذَا تَمَّ الْجَنِينُ كَانَتْ لَهُ مِائَةُ دِينَارٍ فَإِذَا أُنْشِئَ فِيهِ الرُّوحُ فَدِيَّتُهُ أَلْفٌ دِينَارٍ أَوْ عَشْرَةُ أَلْفٍ دِرْهَمٍ إِنْ كَانَ ذَكَرًا وَإِنْ كَانَ أُنْثَى فَخَمْسُمِائَةِ دِينَارٍ وَإِنْ قُتِلَتِ الْمَرْأَةُ وَهِيَ حُبْلَى فَلَمْ يَدْزُرْ أَذَكَرًا كَانَ وَلَدُهَا أَوْ أُنْثَى فَدِيَّةُ الْوَلَدِ نِصْفَانِ نِصْفُ دِيَّةِ الذَّكَرِ وَنِصْفُ دِيَّةِ الْأُنْثَى وَدِيَّتُهَا كَامِلَةٌ. (کافی، ۱۴۰۷ق، ج ۷، ص ۳۴۳؛ طوسی، ۱۳۹۰ق، ج ۴، ص ۲۹۹). ديه جنين پنج بخش دارد: يك پنجم برای نطفه، بيست دينار؛ دو پنجم برای علقه، چهل دينار؛ سه پنجم برای مضغه، شصت دينار؛ چهار پنجم برای استخوان، هشتاد دينار؛ وقتی جنين كامل شود، ديه اش صد دينار است. اگر روح در آن دمیده شود، ديه اش هزار دينار يا ده هزار درهم است اگر پسر باشد، و اگر دختر باشد، پانصد دينار. اگر زن بارداری كشته شود و معلوم نباشد جنينش پسر بوده يا دختر، ديه جنين نصف ديه پسر و نصف ديه دختر است، و ديه زن كامل پرداخت می شود.

قابلیت انتقال:^۱ در مقایسه نتایج پژوهش با نظریات موجود پیرامون فرزندآوری روشن شد مدل به دست آمده با برخی از آنان همسو و سازگار است، و نسبت به دغدغه و مباحث مطرح در برخی نظریات دیگر ساکت است. به عنوان نمونه همسو با نظریات:

یکپارچگی اجتماعی:^۲ نظریه امیل دورکیم^۳ که توسط جمعیت شناسان مدرن توسعه یافته، ارتباط بین میزان انسجام و یکپارچگی فرد در شبکه های اجتماعی و رفتارهای وی را بررسی نموده و دریافته افرادی که از یکپارچگی اجتماعی قوی تری برخوردارند و دارای پیوندهای خانوادگی و دوستی محکم هستند، بیشتر در معرض هنجارهای پروناتالیستی^۴ قرار گرفته و حمایت لازم برای فرزندآوری را دریافت

1. transferabilitys

2. social Integration Theory

3. emile Durkheim

۴. Pronatalism یک نظام هنجاری است که فرزندآوری و تولیدمثل را ترویج، تشویق و ارزش گذاری مثبت می کند. این ایدئولوژی، داشتن فرزند را نه تنها یک انتخاب شخصی، بلکه یک وظیفه اجتماعی، طبیعی و مطلوب برای افراد (به ویژه زنان) و یک ضرورت برای بقای ملت، فرهنگ، نژاد یا گروه اجتماعی خاصی قلمداد می کند (Graham, 2023).

می‌کنند. در مقابل، فردگرایی افراطی و انزوای اجتماعی می‌تواند به کاهش تمایل به فرزندآوری منجر شود (Durkheim, 1897).

- اقتصاد سیاسی فمینیستی:^۱ نانسی فولبر^۲ به همراه برخی اقتصاددانان فمینیست با تحلیل نقش سیستم‌های سرمایه‌داری و پدرسالاری در شکل‌دهی به باروری دریافته‌اند کار مراقبت و تولیدمثل که عمدتاً بر عهده زنان است، در محاسبات اقتصادی جامعه ناپدید شده و ارزش‌گذاری نمی‌شود. این امر، بار مالی و زمانی سنگینی بر زنان تحمیل می‌کند. در نتیجه، مبارزه زنان برای رسیدن برابری و کاهش این بار ناعادلانه، به کاهش تمایل به فرزندآوری در سیستم‌های کنونی منجر شده است (Folbre, 2001).
و ساکت است نسبت به نظریات:

- نظریه ارزش‌های متضاد:^۳ مک دونالد^۴ استدلال می‌کند که سطح باروری در جوامع مدرن، تحت تأثیر تعارض بین نهادهای اجتماعی است. از یک سو، نهادهای خانواده و دولت همچنان بر ارزش‌های سنتی مانند تعهد و فرزندآوری تأکید دارند. از سوی دیگر، نهادهای بازار و آموزش، بر ارزش‌های فردی، برابری جنسیتی و موفقیت شغلی پای می‌فشارند. هنگامی که زنان در سطح فردی به برابری دست می‌یابند، اما نهادهای اجتماعی از این تحول عقب می‌مانند، باروری کاهش می‌یابد (McDonald, 2000).

- چرخه زندگی:^۵ گلن الدر در این نظریه بر زمان‌بندی و توالی رویدادهای زندگی در یک بافت تاریخی-اجتماعی خاص تأکید دارد. معتقد است تصمیم برای فرزندآوری، نه به صورت مجزا، بلکه در ارتباط با سایر گذارهای زندگی مانند اتمام تحصیلات، ورود به بازار کار، تشکیل خانواده و خرید مسکن در نظر گرفته می‌شود. به هم خوردن توالی سنتی این رویدادها (مانند تعویق ازدواج) مستقیماً بر زمان‌بندی و تعداد فرزندان تأثیر می‌گذارد (Elder, 1994).

باوجود جستجوهای انجام‌شده، نظریه‌ای که با مدل به دست آمده در تضاد باشد، یافت نشد.

1. feminist Political Economy Theory
2. nancy Folbre
3. the Theory of Contradictory Values
4. peter McDonald
5. life Course Theory

۱. قابلیت تأیید:^۱ در این مطالعه به منظور مستدل بودن نتایج و پرهیز از برداشت‌های شخصی، سعی شد کدهای پایه به‌طور مستقیم از متن روایات انتخاب شود و در هر روایت ارتباط با موضوع فرزندآوری تبیین شود. سپس با استناد به کدهای پایه، برای هر روایت مقولات شش گانه تعیین، و ارتباط بین آنها تحلیل شد. پس از پیمودن این فرایند روشمند، به منظور سنجش صحت تحقیق، ضمن تکرار چندین باره کدها در نتایج به‌دست آمده که از اشباع نظری یافته‌ها حکایت دارد، با مستندسازی مسیر پژوهش در نرم افزار Maxqda، مراحل و نتایج به هم‌تایان علمی عرضه شد. بازخورد آنان صحت مراحل و نتایج را تأیید و بر استحکام نظری یافته‌ها افزود.

۲. قابلیت اطمینان:^۲ به‌منظور بررسی مقبولیت یافته‌های تحقیق، پرسش‌نامه‌ای ساختارمند در قالب یک فرم در اختیار ۱۱ نفر از خبرگان متخصص علوم قرآنی و حدیثی قرار داده و از آنان خواسته شد در مورد میزان مطابقت مفاهیم برداشت شده و نیز میزان ضرورت مؤلفه با موضوع فرزندآوری در یک طیف لیکرت سه گزینه‌ای (ضرورت) و چهار گزینه‌ای (مطابقت) نظر دهند تا اعتبار یافته‌ها با محاسبه شاخص روایی محتوا (CVR)^۳ و نسبت روایی محتوا (CVR)^۴ ارزیابی شود. به نظر لین^۵ شاخص روایی (CVI) برای هر مورد نباید کمتر از ۰.۷۹٪ باشد (به نقل از پولیت و بک،^۶ ۲۰۰۶)، و از نظر لاوشه^۷ کمترین میزان قابل قبول نسبت روایی محتوا (CVR) ۰.۵۹٪ است (لاوشه، ۱۹۷۵).

1. dependability

2. credibility

۳. نشان می‌دهد یک آیتم تا چه حد از نظر خبرگان «روشن، مرتبط و مناسب» است. هر آیتم با مقیاس لیکرت (ضعیف، متوسط، خوب، عالی) به خبرگان داده شده است. نحوه محاسبه: تعداد خبرگانی که امتیاز خوب یا عالی را داده‌اند، تقسیم بر تعداد کل خبرگان.

۴. نشان می‌دهد یک آیتم تا چه حد از نظر خبرگان «ضروری» است. محاسبه بر اساس فرمول لاوشه: $CVR = (Ne - (N/2)) / (N/2)$. که Ne تعداد خبرگانی است که گزینه «ضروری» را انتخاب کرده‌اند و N تعداد کل خبرگان است.

5. Lynn, M.

6. Polit, D. F. & Beck, C. T.

7. Lawshe, C. H.

جدول ۷. نتایج روایی سنجی مضامین اصلی به تفکیک مقولات

مقوله	مضامین اصلی	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم	CVI
شرایط علی	مخاطرات زیستی و جسمی	۷	۱	۲	۰	۰/۸
	ابهامات/نگرش‌های فکری-فرهنگی	۷	۲	۱	۰	۰/۹
	چالش‌های فقهی-حقوقی والدین/فرزندان	۶	۳	۱	۰	۰/۹
	دشواری‌های فرزندداری	۶	۳	۱	۰	۰/۹
شرایط زمینه‌ای	عوامل پزشکی و بهداشتی	۶	۳	۱	۰	۰/۹
	ناآگاهی و فقدان آموزش	۷	۲	۱	۰	۰/۹
	باورهای دینی و مرسومات فرهنگی-حقوقی	۵	۳	۲	۰	۰/۸
	بافت قضائی جامعه و نظام اجتماعی حاکم	۶	۳	۱	۰	۰/۹
شرایط مداخله‌گر	عوامل زیستی و فیزیولوژیکی	۶	۳	۱	۰	۰/۹
	عوامل حقوقی و اجتماعی	۵	۳	۲	۰	۰/۸
کنش راهبردی	کنش‌های حقوقی-فقهی	۵	۳	۲	۰	۰/۸
	کنش‌های فرهنگی-اجتماعی	۷	۳	۰	۰	۱
	کنش‌های علمی-پزشکی	۶	۴	۰	۰	۱
پیامدها	پیامدهای زیستی و جمعیتی	۷	۳	۰	۰	۱
	پیامدهای اجتماعی و حقوقی	۵	۵	۰	۰	۱
	پیامدهای فرهنگی، ارزشی و اعتقادی	۶	۴	۰	۰	۱
هسته	مقوله‌های حقوقی و هویتی	۵	۵	۰	۰	۱
	مقوله‌های زیستی و حفاظت‌های جسمی/روحی	۷	۳	۰	۰	۱
	مقوله‌های معنوی و ارزشی	۵	۵	۰	۰	۱
	مقوله‌های خانوادگی و اجتماعی	۹	۱	۰	۰	۱

و نیز

جدول ۸. نتایج روایی سنجی مطابقت و ضرورت مضامین اصلی با فرزندآوری

مؤلفه	مطابقت				ضرورت		
	ضعیف	متوسط	خوب	عالی	CVI	ضروری	مفید ولی غیر ضروری
قداست و حق مندی حیات جنین	۰	۱	۲	۷	۰/۹	۹	۱
صیانت از نسب و جلوگیری از طرد اجتماعی	۱	۱	۱	۷	۰/۸	۹	۱
حمایت حقوقی و اقتصادی از زنان باردار/مادران	۰	۲	۲	۶	۰/۸	۸	۱
عدالت باروری	۰	۰	۳	۷	۱	۱۰	۰
اصلاح باورهای نادرست	۰	۲	۱	۷	۰/۸	۱۰	۰
معنابخشی الهی به فرزند و فرزندآوری	۰	۱	۲	۷	۰/۹	۱۰	۰
تثبیت حق مندی اجتماعی نوزاد از بدو تولد	۰	۱	۲	۶	۰/۸	۸	۲

براساس یافته‌های جداول ۷ و ۸، شاخص روایی محتوا (CVI) برای همه موارد بالاتر از ۰/۵۹، و نسبت روایی محتوا (CVR) بالاتر از ۰/۷۹ به دست آمد که بیانگر اعتبار، و مؤید نتایج است.

۶. کاربردی سازی یافته‌ها

تحولات جمعیتی ایران طی سه دهه اخیر، از کاهش نرخ باروری کل به کمتر از سطح جانشینی (حدود ۱/۶ الی ۱/۷ فرزند) تا شتاب‌گیری روند سالمندی، نشان‌دهنده ورود کشور به مرحله‌ای حساس از گذار جمعیتی است (بنگرید: مرکز آمار ایران، میزان باروری کشور به تفکیک ایران و ایرانی: ۱۳۹۶-۱۴۰۰).^۱ مطالعات جمعیت‌شناختی نشان می‌دهد که این کاهش نه صرفاً پیامد تحولات زیستی، بلکه نتیجه تحولات اقتصادی، فرهنگی، نهادی و ارزشی است؛ از جمله نااطمینانی اقتصادی، افزایش سن ازدواج،

1. <https://amar.org.ir/statistical-information/statid/28515>

تعارض نقش شغلی و مادری، تغییر ارزش‌های خانواده و گسترش فردگرایی (عباسی شوازی و حسینی چاوشی، ۱۳۹۰). در چنین بستری، یافته‌های این پژوهش که به کشف مدل علوی صیانت چندبعدی از نسل انجامیده، می‌تواند چهارچوبی نظری برای بازاندیشی در سیاست‌های جمعیتی ایران فراهم آورد. مدل نظری استخراج‌شده از روایات امام علی (علیه السلام) نشان می‌دهد که تقویت نسل، محصول مداخله‌ای تک‌بعدی یا صرفاً اقتصادی نیست؛ بلکه نیازمند نظامی یکپارچه در چهار بُعد است. هفت مضمون انتزاعی یادشده، ذیل چهار ساحت کلان قرار دارد. بُعد ۱. صیانت زیستی (قداست حیات جنین، مراقبت‌های باروری)، بُعد ۲. صیانت حقوقی-هویتی (تثبیت نسب، عدالت در توزیع اموال عمومی، تنظیم حقوقی باروری)، بُعد ۳. صیانت ساختاری-اجتماعی از مادران (حمایت اقتصادی از مادر، تثبیت منزلت مادری)، بُعد ۴: صیانت فرهنگی-معنوی (اصلاح باورها، معنابخشی ایمانی به فرزندان).

نخست، در بُعد زیستی-بهداشتی، تأکید روایات بر ارزش حیات جنین و مداخله فعال برای نجات او، بیانگر ضرورت تقویت نظام مراقبت‌های باروری است. توسعه خدمات درمان ناباروری، مراقبت رایگان دوران بارداری و ارتقای دسترسی عادلانه به خدمات سلامت باروری، با توصیه‌های سازمان جهانی بهداشت نیز همخوان است (WHO, 2023) در شرایطی که بخشی از کاهش باروری ناشی از ناباروری ناخواسته یا تأخیر در باروری است، این سیاست‌ها اهمیتی راهبردی می‌یابد.

دوم، بُعد حقوقی-هویتی نشان می‌دهد که تثبیت نسب و جلوگیری از طرد اجتماعی، شرط انسجام نسلی است. در شرایطی که نااطمینانی نسبت به آینده فرزندان یکی از موانع ذهنی فرزندآوری است (ترکیان ولاشانی و همکاران، ۱۳۹۸)، تقویت ضمانت‌های حقوق کودک، حمایت از خانواده‌های آسیب‌پذیر و جلوگیری از حاشیه‌نشینی نسلی، می‌تواند امنیت روانی تصمیم به فرزندآوری را افزایش دهد.

سوم، در بُعد ساختاری-اجتماعی، مدل علوی بر تأمین امنیت معیشتی مادر باردار تأکید دارد و حمایت اقتصادی از زن باردار، به مثابه حق شناخته می‌شود. این دلالت، با یافته‌های تجربی همسو است که نشان می‌دهد سیاست‌های پایدار حمایت از مادران (و نه مشوق‌های مقطعی) بر تصمیم به فرزندآوری اثرگذارند (عباسی شوازی و حسینی چاوشی، ۱۳۹۰؛ Gauthier, 2007؛ Thévenon, 2011). بنابراین، اجرای کامل و مؤثر «قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» (۱۴۰۰)، تضمین امنیت شغلی

مادران، توسعه الگوهای کار معطف و پوشش بیمه‌ای جامع ناباروری، باید از سطح تصویب قانونی به سطح نهاده‌سازی اجرایی ارتقا یابد.

چهارم، در بُعد فرهنگی-ارزشی، مدل فرزند را استمرار وجود اجتماعی و معنوی انسان معرفی می‌کند. پژوهش‌های جامعه‌شناختی نشان می‌دهد گذار به ارزش‌های فردگرایانه، نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش باروری دارد (کنعانی و بخشی، ۱۳۹۳؛ عباسی شوازی و قربانی، ۱۳۹۷). از این رو، سیاست جمعیتی بدون بازسازی گفتمان فرهنگی دربارهٔ منزلت خانواده و معنای فرزند، به نتایج پایدار نخواهد رسید. تولید محتوای رسانه‌ای مبتنی بر کرامت نسل، آموزش عمومی دربارهٔ سرمایه اجتماعی خانواده، و تقویت تصویر مثبت از مادری و پدری، باید بخشی از راهبرد کلان فرهنگی باشد.

در مجموع می‌توان گفت مدل نظری علوی، سیاست جمعیتی را از سطح «افزایش عددی موالید» به سطح «صیانت کرامت محور از نسل» ارتقا می‌دهد. براساس این، سیاست مؤثر جمعیتی در ایران مستلزم رویکردی چندبعدی، ساختاری و پایدار است که امنیت اقتصادی، عدالت حقوقی، حمایت نهادی از مادری، حفاظت زیستی و معنابخشی فرهنگی را در قالب یک منظومه منسجم تلفیق نماید. در چنین چهارچوبی است که می‌توان انتظار داشت انگیزه باروری تقویت و روند کاهش جمعیت مهار شود.

۷. نتیجه‌گیری

از مجموع ۳۸ روایت یافت شده در کتب اربعه، با حذف روایات تکراری ۱۸ روایت مورد پردازش قرار گرفت. تعداد ۳۴ کد پایه، ۸۳ کد محوری به دست آمده که در نرم افزار MAXQDA 24 به ۶ مقوله (شرایط علّی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، مقوله اصلی، کنش راهبردی، پیامد) تفکیک شد.

با مشخص شدن «ارزش‌گذاری چندبعدی بر فرزندآوری» به‌عنوان کد گزینشی، سایر مقولات در نسبت با آن معنا یافتند. شرایط علّی مانند اختلال جسمی در باروری، نفی نسب و طرد فرزند، سقط جنین یا مرگ زن باردار در حوادث و البته خلأهای قانونی، به موازات زمینه‌های تاریخی، فقهی و فرهنگی زمانه، از جمله ساختارهای تبعیض‌آمیز همچون برده‌داری و روابط اجتماعی نابرابر، بافت قضایی جامعه، فشارهای اجتماعی، باورهای خرافی و غیره، بستری پیچیده برای تصمیم‌گیری‌های مرتبط با فرزندآوری پدید آورده است. در این میان، متغیرهای مداخله‌گر از قبیل جنسیت و میزان تکامل جنین در

بطن مادر، تعمّدی یا غیر عمد بودن جرم مادر (کنیز صاحب فرزند)، به مثابه عوامل تسهیل‌گر یا بازدارنده عمل می‌کنند.

این عوامل بر نوع کنش راهبردی تأثیر مستقیم می‌گذارند؛ کنش‌هایی که از اصلاح و توسعه قوانین فقهی-حقوقی تا ترویج نگرش نیکو و معنوی به فرزندآوری را شامل می‌شود. راهبردهای اتخاذشده در سیره علوی واجد سه وجه بنیادین‌اند: نخست، بُعد فقهی-حقوقی که در قالب تدوین احکام دیه، ارث، نفقه و پذیرش حقوق فرزند (حتی در روابط نامتعارف) تبلور می‌یابد؛ دوم، بُعد اجتماعی-فرهنگی که در قالب اصلاح نگرش عمومی به زنان، فرزندان و خانواده، بازتعریف مسئولیت والدین و ارتقاء کرامت انسانی به ویژه زنان مولد خود را نشان می‌دهد؛ و سوم، بُعد علمی-پزشکی که بر مداخله پزشکی برای نجات جان جنین/مادر و آگاهی از فرایند باروری تأکید دارد.

مقولات اصلی نیز بر حمایت‌های فقهی-حقوقی، اجتماعی-فرهنگی، زیستی-محافظتی، و معنوی-ارزشی دلالت دارد. پیامدهای این منظومه کنشی نیز جوانب متعدّدی دارد و در چهار سطح قابل تحلیل است: نخست، سطح خانوادگی: تقویت پیوند والدین و فرزندان، و پیشگیری از فروپاشی‌های هویت فرزندان؛ دوم، سطح اجتماعی: اصلاح باورها و عقاید، ارتقای شأن اجتماعی زنان و حفظ کرامت انسانی؛ و سوم، سطح اقتصادی: تخصیص سهم مالی فرزندان در ساختار جامعه، مهیا نمودن امنیت اقتصادی زنان باردار؛ و چهارم، سطح کلان فرهنگی-تمدّنی: تحول در نگرش نسبت به زنان و فرزندان، صیانت اخلاقی از نسل آینده، تعامل خلاق فقه با دانش روز، و تولید الگوی حکمرانی مسئولانه در قبال تولید نسل.

بدینسان، بر خلاف مدل‌های کلاسیک سیاست‌گذاری جمعیتی که ساختار خطی و تک بُعدی دارند، فرزندآوری در اندیشه علوی، کنشی استراتژیک و هوشمندانه با بنیان‌های الهیاتی، اخلاقی، اجتماعی و حقوقی است که از درون سنت فقهی برخاسته و به‌سوی بازخوانی عدالت‌محور ساختار جامعه حرکت می‌کند. این نظریه می‌تواند بستری برای طراحی الگوهای بومی-اسلامی در سیاست‌گذاری جمعیتی، نهادسازی فرهنگی، و اصلاح ساختارهای حمایت از خانواده در جهان معاصر فراهم آورد.

در پایان مدل‌سازی فرزندآوری از منظر سایر معصومین (علیه السلام) به پژوهشگران علاقمند پیشنهاد می‌گردد.

چه بسا مقایسه و تطبیق نگرش آنان، زمینه‌ساز دستیابی به شناختی ژرف‌تر و جامع‌تر از سیره فردی و اجتماعی ایشان و نیز تبیین دقیق‌تر شرایط و مقتضیات تاریخی و فرهنگی حاکم بر ادوار حیات آنان شود.

۸. سپاسگزاری

نگارندگان این مقاله مراتب قدردانی خود را از دانشگاه کاشان به‌واسطه حمایت‌های علمی و تخصیص بودجه لازم جهت اجرای این پژوهش ابراز می‌دارند.

منابع

- * قرآن کریم، ترجمه محمد مهدی فولادوند. تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.
- آرام، محمدرضا، و عزیزی، مجتبی (۱۴۰۲ش). تحلیل عوامل افزایش و کاهش جمعیت براساس آموزه‌های قرآن و حدیث. فرهنگ تربیتی زنان و خانواده، ۱۸ (۶۳). ۲۱۳-۲۴۰. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1402.18.63.13.9>
- ترکیان ولشانی، صاحب جان، زمانی علویچه، فرشته، حیدری، زهرا، شوشتری مقدم، الهه (۱۳۹۸). فرزندآوری: عوامل سوق دهنده و بازدارنده، پایش، ۱۸ (۳)، ۲۴۱-۲۴۹.
- حبیبی، آرش (۱۴۰۰). روش پژوهش پیشرفته. تهران: نارون دانش.
- دانایی فرد، حسن، امامی، سید مجتبی (۱۳۸۷). استراتژی‌های پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد، اندیشه مدیریت، ۱ (۲)، ۶۹-۹۷.
- درویش، زهرا، و فتاحی زاده، فتحیه (۱۴۰۴ش). تحلیل محتوای روایات ترغیب به فرزندآوری (مطالعه موردی: احادیث کتاب کافی)، کتاب قیم، ۱۵ (۱)، ۲۱۱-۲۳۴. <https://doi.org/10.30512/kq.2024.20656.3755>
- دهقان دهجمالی، حسن (۱۳۹۶ش). فرزندآوری و افزایش جمعیت از دیدگاه قرآن کریم و اهل بیت (علیهم السلام). فصلنامه علمی مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، ۲۹ (۲۹)، ۱۴۷-۱۷۰.
- صدوق، محمد بن علی. (۱۳۷۶ش). الأمالی. تهران: کتابچی.
- صدوق، محمد بن علی (۱۴۱۳ق). من لایحضره الفقیه، (مصحح: علی اکبر غفاری). قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طوسی، محمد بن الحسن (۱۳۹۰ق). الاستبصار فیما اختلف من الأخبار (مصحح: حسن الموسوی خراسان. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- طوسی، محمد بن الحسن (۱۴۰۷). تهذیب الأحکام (مصحح: حسن الموسوی خراسان). تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- طبیب حسینی، خدیجه، شجاعی، محمدصادق، و طبیب حسینی، محمود (۱۴۰۳س). سبک‌های نگرش به فرزند و فرزندآوری براساس منابع اسلامی. پژوهش نامه روان‌شناسی اسلامی، ۱۰ (۲)، ۱۳۱-۱۵۴.

- عباسی شوازی، محمد جلال، و حسینی چاوشی، میمنت (۱۳۹۰). تحولات باروری، تنظیم خانواده و سیاست‌های جمعیتی در ایران. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۱۵(۳)، ۸-۲۵.
- عباسی شوازی، محمد جلال، و قربانی، زهرا (۱۳۹۷). بررسی تأثیر جهت‌گیری‌های ارزشی-نگرشی بر ایده‌آل‌های فرزندآوری در ایران. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی.
- فرهادیان، فاطمه، و افشار، نرگس (۱۴۰۰ ش). تبیین الگوی خانواده در باروری با رویکرد تحلیلی و استناد بر آموزه‌های قرآنی. پژوهش‌های میان رشته‌ای زنان. ۳(۲)، ۸۱-۱۰۸.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷). الکافی (مصحح: علی اکبر غفاری و محمد آخوندی). دارالکتب الاسلامیه.
- کنعانی، محمد امین، و بخشی، سعادت (۱۳۹۳). گسترش فردگرایی و مسئله کم فرزندآوری (مطالعه‌ای در شهر رشت). نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران. ۹(۱۸)، ۷-۳۰.
- محمدی‌پور، احمد (۱۳۹۷). روش در روش: درباره ساخت معرفت در علوم انسانی، قم: لوگوس.

References

- Abbasi-Shavazi, M. J., & Ghorbani, Z. (2018/1397). Barrasī-ye Ta'thīr-e Jahat-gīrīhā-ye Arzeshī-Negarashī bar Īde'āl-hā-ye Farzand-āvarī dar Īrān [Examining the Effect of Value-Oriented Attitudes on Childbearing Ideals in Iran]. Tehran: University of Tehran, Faculty of Social Sciences. [In Persian]
- Abbasi-Shavazi, M. J., & Hosseini-Chavoshi, M. (2011/1390). "Taḥavvolāt-e Bārvarī, Tanzīm-e Khānevādeh va Sīyāsathā-ye Jam'īyatī dar Īrān" [Fertility Changes, Family Planning, and Population Policies in Iran]. *Moṭāle'āt-e Ma'refatī dar Dāneshgāh-e Eslāmī*, 15(3), 8-25. [In Persian]
- Aram, M. R., & Azizi, M. (2023/1402). "Taḥlīl-e 'Avāmel-e Afzāyesh va Kāhesh-e Jam'īyat bar Asās-e Āmūzehā-ye Qur'ān va Hadīth" [Analysis of the Factors Increasing and Decreasing Population Based on the Teachings of the Qur'an and Hadith]. *Farhangī Tarbīyatī-ye Zanān va Khānevādeh*, 18(63), 213-240. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1402.18.63.13.9> [In Persian]
- Corbin, J., & Strauss, A. (1990). "Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria." *Qualitative Sociology*, 13(1), 3-21.

- Creswell, J. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Danaeefard, H., & Emami, S. M. (2008/1387). "Rāhburdhā-ye Pažūhesh-e Keyfī: Ta'am-molī bar Naẓarīyeh-pardāzī-ye Dādeh-bonyād" [Qualitative Research Strategies: A Reflection on Grounded Theory]. *Andīsheh-ye Modīrīyat*, 1(2), 69-97. [In Persian]
- Darvish, Z., & Fattahi-Zadeh, F. (2025/1404). "Taḥlīl-e Moḥtavā-ye Ravāyāt-e Tar-ghīb be Farzand-āvarī (Moṭāle'eh-ye Moredī: Aḥādīth-e Ketāb-e Kāfī)" [Content Analysis of Narrations Encouraging Childbearing (Case Study: Hadiths of Al-Kafi)]. *Ketāb-e Qayyim*, 15(1), 211-234. <https://doi.org/10.30512/kq.2024.20656.3755> [In Persian]
- Dehghan Deh-Jamali, H. (2017/1396). "Farzand-āvarī va Afzāyesh-e Jam'iyat az Dīdgāh-e Qur'ān-e Karīm va Ahl al-Bayt" [Childbearing and Population Growth from the Perspective of the Holy Qur'an and Ahl al-Bayt (AS)]. *Faṣlnāmeḥ-ye 'Elmī-ye Moṭāle'āt-e Beyn-e Reshteh'ī-ye Dānesh-e Rāhburdī*, 29(29), 147-170. [In Persian]
- Durkheim, E. (1897). *Le Suicide: Étude de Sociologie*. Paris: F. Alcan.
- Elder, G. H. (1994). "Time, Human Agency, and Social Change: Perspectives on the Life Course." *Social Psychology Quarterly*, 57(1), 4-15.
- Farhadian, F., & Afshar, N. (2021/1400). "Tabyīn-e Olgū-ye Khānevādeh dar Bārvarī bā Rūykard-e Taḥlīlī va Estenād bar Āmūzehā-ye Qur'ānī" [Explaining the Family Model in Fertility with an Analytical Approach Based on Qur'anic Teachings]. *Pažūhesh-hā-ye Mīān Reshteh'ī-ye Zanān*, 3(2), 81-108. [In Persian]
- Folbre, N. (2001). *The Invisible Heart: Economics and Family Values*. New York: The New Press.
- Gauthier, A. H. (2007). "The Impact of Family Policies on Fertility in Industrialized Countries: A Review of the Literature." *Population Research and Policy Review*, 26, 323-346. <https://doi.org/10.1007/s11113-007-9033-x>
- Graham, M. (2023). "Pronatalism." In *Encyclopedia of Sociology*, 2(5), 210-215. Oxford University Press.
- Habibi, A. (2021/1400). *Ravesh-e Pažūhesh-e Pīshrafteh* [Advanced Research Methods]. Tehran: Narvan Danesh. [In Persian]
- Kenani, M. A., & Bakhshi, S. (2014/1393). "Gostaresh-e Fardgarā'ī va Moshkel-e Kam-Farzand-āvarī (Moṭāle'eh-ī dar Shahr-e Rasht)" [Expansion of Individualism and

- the Issue of Low Fertility (A Study in Rasht City)]. *Nāmeḥ-ye Anjoman-e Jāme'eh-shenāsī-ye Īrān*, 9(18), 7-30. [In Persian]
- Kulaynī, M. ibn Y. (1407 AH). *Al-Kāfī* (Eds. A. A. Ghaffari & M. Akhundi). Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. [In Arabic]
 - Lawshe, C. H. (1975). "A Quantitative Approach to Content Validity." *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
 - McDonald, P. (2000). "Gender Equity in Theories of Fertility Transition." *Population and Development Review*, 26(3), 427-439.
 - Mohammadipour, A. (2018/1397). *Ravesh dar Ravesh: Dar bāreh-ye Sākht-e Ma'refat dar 'Olūm-e Ensānī* [Method within Method: On the Construction of Knowledge in the Humanities]. Qom: Logos. [In Persian]
 - Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). "The Content Validity Index: Are You Sure You Know What's Being Reported? Critique and Recommendations." *Research in Nursing & Health*, 29, 489-497.
 - Sadūq, M. ibn 'A. (1376 SH). *Al-Amālī*. Tehran: Ketābchī. [In Arabic]
 - Sadūq, M. ibn 'A. (1413 AH). *Man Lā Yaḥḍuruhu al-Faqīh* (Ed. A. A. Ghaffari). Qom: Daftar-e Enteshārāt-e Eslāmī. [In Arabic]
 - Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research Methods for Business Students* (5th ed.). Harlow: Pearson Education.
 - Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
 - Tayyeb-Hosseini, K., Shojaei, M. S., & Tayyeb-Hosseini, M. (2024/1403). "Sabkhā-ye Negarash be Farzand va Farzand-āvarī bar Asās-e Manābe'-e Eslāmī" [Styles of Attitudes Toward Children and Childbearing Based on Islamic Sources]. *Pažūhesh-nāmeḥ-ye Ravān-shenāsī-ye Eslāmī*, 10(2), 131-154. [In Persian]
 - Thévenon, O. (2011). "Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis." *Population and Development Review*, 37(1), 57-87. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00390.x>
 - Torkian Valashani, S. J., Zamani Alavijeh, F., Heydari, Z., & Shoushtari Moghaddam, E. (2019/1398). "Farzand-āvarī: 'Avāmel-e Sūq Dāhandeh va Bāzadārāndeh" [Childbearing: Driving and Deterring Factors]. *Pāyesh*, 18(3), 241-249. [In Persian]

- Ṭūsī, M. ibn al-Ḥasan (1390 AH). *Al-Istibṣār fīmā Ikhtalafa min al-Akḥbār* (Ed. Ḥasan al-Mūsawī Khorsān). Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. [In Arabic]
- Ṭūsī, M. ibn al-Ḥasan (1407 AH). *Tahdhīb al-Aḥkām* (Ed. Ḥasan al-Mūsawī Khorsān). Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. [In Arabic]
- WHO (World Health Organization). (2023). World Health Statistics 2023: Monitoring Health for the SDGs, Sustainable Development Goals. <https://digitallibrary.un.org/record/4050652?v=pdf>

پیوست

جدول ۷. روایات مورد پردازش

۱	به مرد عَنین (ناتوان جنسی) از زمانی که همسرش برای دادخواهی به حاکم مراجعه می‌کند، به مدت یک سال مهلت داده می‌شود، اگر در این مدت توانست با همسرش رابطه برقرار کند (توانایی جنسی خود را بازیابد)، ازدواج ادامه می‌یابد؛ وگرنه بین آن دو جدایی برقرار می‌شود. اما اگر زن با رضایت، پذیرفت که با او بماند و پس از آن خواست از حق فسخ استفاده کند، دیگر چنین حقی برای او وجود ندارد و اختیار از او ساقط می‌شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۳، ص ۲۴۹؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۳۱).
۲	پس از آنکه حضرت علی (علیه السلام) طلحه و زبیر را شکست داد، مردم در حال فرار از میدان نبرد بودند، از کنار زنی باردار عبور کردند. زن از دیدن آنان ترسید و در اثر وحشت، جنینی را که در شکم داشت را زنده به دنیا آورد. جنین تکان خورد تا اینکه جان داد و پس از آن، خود زن از دنیا رفت. حضرت علی (علیه السلام) و یارانش از آنجا عبور کردند و آن زن و فرزندش را دیدند. حضرت پرسید: کدامیک زودتر مردند؟ گفتند: فرزند پیش از مادر مرد. حضرت شوهر زن را فراخواند و از دیهٔ فرزند، دو سوم را به پدر داد و یک سوم را به مادر مرده. سپس از همان دیه‌ای که مادر از فرزندش ارث برده بود، نیمی را به شوهر زن داد و باقی مانده را به بستگان مادر داد. سپس از دیهٔ خود زن، نیمی را به شوهرش داد و باقی مانده را به بستگان زن داد. حضرت علی (علیه السلام) تمام این دیه‌ها را از بیت‌المال بصره پرداخت کرد (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۳۰۹).
۳۳	غلامی در مدینه فریاد می‌زد: ای حکیم‌ترین حاکمان! میان من و مادرم داوری کن. عمر بن خطاب به او گفت: چرا بر مادرت نفرین می‌کنی؟ پاسخ داد: او مرا نه ماه در شکم داشت، دو سال شیر داد، اما وقتی بزرگ شدم مرا بیرون کرد و گفت که مرا نمی‌شناسد... عمر گفت: مادر را بیاورید. او را همراه با چهار برادرش و چهل نفر شاهد آوردند که شهادت دادند این زن پسر را نمی‌شناسد و او پسری دروغ‌گو است که می‌خواهد آبروی زن را در میان قومش ببرد... عمر گفت: غلام را ببرید و زندانی کنید تا دربارهٔ شاهدان تحقیق کنیم اگر شهادتشان معتبر بود، کودک را به جرم افترا حد می‌زنم... در راه علی (علیه السلام) با آنها برخورد کرد. غلام فریاد زد: عمر دستور داده مرا زندانی کنند... علی (علیه السلام) گفت: شاهد باشید ای مسلمانان حاضر، که من این غلام را به ازدواج این زن درآوردم با مهریه چهارصد درهم، که از مال خودم پرداخت می‌کنم، درهم را به غلام داد و گفت: بگیر و در دامن همسرت بریز، و نزد ما بازنگرد مگر با اثر عروسی. زن فریاد زد: «آتش! آتش! ای پسر عموی محمد! می‌خواهی مرا به ازدواج پسرم درآوری؟ به خدا قسم او پسر من است! برادرانم مرا به ازدواج مردی غیرقریشی درآوردند، و این غلام از اوست. وقتی بزرگ شد، دستور دادند که از او تبری بجویم و بیرونش کنیم. به خدا قسم او پسر من است، و دلم از غصه برایش می‌سوزد... (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۲۳-۴۲۴).

۴۴	هر مردی که کنیزی داشته باشد و از او فرزندی داشته باشد، یا آن کنیز باردار باشد، یا حتی فرزندی نداشته باشد، اگر آن مرد او را آزاد کند، آن کنیز آزاد می‌شود، اما اگر تا زمان وفاتش او را آزاد نکرده باشد، در مورد او حکم خداوند جاری می‌شود. پس اگر آن کنیز فرزندی داشته باشد و آن مرد مالی از خود باقی گذاشته باشد، آن کنیز در سهم فرزندی قرار می‌گیرد و امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره مردی حکم کرد که کنیزی داشت و آن کنیز از او دختری زاده بود، دختری خردسال که توانایی سخن گفتن داشت. آن دختر، مادرش را آزاد کرد. پس موالی پدر آن کنیز در این باره نزاع کردند، اما حضرت آزادی مادر را توسط دخترش پذیرفت (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۱۹۲؛ صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۱۴۰؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۸، ص ۲۳۸؛ به همین مضمون در طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۱۲).
۵۵	دیه جنین صد دینار است و منی مرد تا زمانی که جنین شود، به پنج قسمت تقسیم شده است. اگر جنین قبل از دمیدن روح باشد، دیه‌اش صد دینار است. خداوند انسان را از نطفه آفریده است؛ نطفه یک قسمت است، سپس علقة دو قسمت، سپس مضغه سه قسمت، سپس استخوان چهار قسمت و وقتی گوشت روی استخوان پوشیده شد، جنین کامل می‌شود و پنج قسمت است که صد دینار دیه دارد. وقتی در جنین روح دمیده شود، آن جنین نفس کامل است و دیه آن هزار دینار است اگر مذکر باشد، و اگر مؤنث باشد، دیه‌اش پانصد دینار است. اگر زنی باردار باشد و کشته شود و جنسیت فرزندش معلوم نباشد، یا بعد از مرگ مادر فرزند متولد شود یا قبل از آن، دیه جنین، نصف دیه مرد و نصف دیه زن است و دیه زن بعد از آن کامل است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۳۴۲-۳۴۳؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۳۰۴-۳۰۶ و ج ۱۰، ص ۲۸۵).
۶	نفقه زن بارداری که شوهرش فوت کرده، تا زمان وضع حمل از تمام اموال شوهرش پرداخت شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۳، ص ۳۴۶؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۸، ص ۱۵۳).
۷	اگر کنیز صاحب فرزند به‌طور غیرعمد شوهر خود را بکشد، آزاد است و هیچ‌گونه دیه یا پرداختی بر عهده‌اش نیست (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۲۷۶).
۸	فرزند زنا و فرزند لعان، از مادرش و برادران مادری‌اش ارث می‌برد (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۱۸۳).
۹	مردی نزد حضرت علی (علیه السلام) آمد و گفت: نذر کرده‌ام که اگر فلان کار را انجام دهم، فرزندم را در مقام ابراهیم (علیه السلام) قربانی کنم و اکنون آن کار را انجام داده‌ام. حضرت فرمود: گوسفندی را قربانی کن و گوشت آن را به فقرا صدقه بده (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۴۷-۴۸).
۱۰	سلمان فارسی (رضی الله عنه) از امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره روزی و رزق فرزند در رحم مادر پرسید، فرمود: خداوند حیض را رزق او قرار داده است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۹۱).
۱۱	اگر زنی که باردار است بمیرد و فرزند در بطنش حرکت کند، شکم او را از سمت چپ باز کنند و جنین را بیرون آورند، و اگر جنین در بطن مادر بمیرد و مادر زنده باشد، شخصی دست داخل رحم مادر کند و با دست جنین را تکه‌تکه و خارج نماید (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۱۶۰).

۱۲	جبرئیل بر پیامبر ﷺ نازل شد درحالی که لباسی سیاه همراه کمربندی که در آن خنجر بود به تن داشت. پیامبر پرسید: این لباس چیست؟ پاسخ داد: این لباس فرزندان عمویت عباس است، ای محمد! وای بر فرزندان از فرزندان عباس! سپس پیامبر ﷺ به سوی عباس رفت و به او گفت: وای بر فرزندان من از فرزندان تو! این عباس پاسخ داد: ای رسول خدا! آیا باید جان خودم را فدا کنم؟ فرمود: آنچه تقدیر شده و نوشته شده، جاری شده است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۲۵۲).
۱۳	هر کس بدون وارث بمیرد، گویا در میان مردم نبوده است، و هر کس بمیرد و وارث داشته باشد، گویا هرگز نمی میرد (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۸۱).
۱۴	بیماری فرزند کفار والدین است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۸۲).
۱۵	امّ الولد (کنیزی که از صاحبش فرزند دارد) در حکم ظهار است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۵۳۵).
۱۶	کسی که به فرزندی اعتراف و سپس انکار کند، حدّ شلاق بر او جاری و به نگهداری ملزم می شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ۲۳۳؛ کلینی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۲۶۱؛ صدوق، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۵۱).
۱۷	اگر فرزند در سرزمین جنگ به دنیا آید، به او سهمی از غنایمی که خداوند نصیب آنان نموده، تعلق می گیرد (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۱۴۷-۱۴۸).
۱۸	از ازدواج با زنان نادان پرهیزید، زیرا همنشینی با آنها بلا است و فرزندانی که از آنان به دنیا آید، به هدر خواهند رفت (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۰۶).

جدول ۸. جدول کدگذاری اولیه

ردیف	روایت	کدهای پایه
۱	به مرد عَیْن (ناتوان جنسی) از زمانی که همسرش برای دادخواهی به حاکم مراجعه می‌کند، به مدت یک سال مهلت داده می‌شود، اگر در این مدت توانست با همسرش رابطه برقرار کند (توانایی جنسی خود را بازیابد)، ازدواج ادامه می‌یابد وگرنه بین آن دو جدایی برقرار می‌شود. اما اگر زن با رضایت، پذیرفت که با او بماند و پس از آن خواست از حق فسخ استفاده کند، دیگر چنین حقی برای او وجود ندارد و اختیار از او ساقط می‌شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۳، ص ۲۴۹؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۳۱).	الْعَيْنُ (مشکلات زناشویی در تولیدمثل). يُؤَخَّرُ الْعَيْنُ سَنَةً (تأخیر در حکم، شرط زمان: مهلت یک‌ساله). فَإِنْ خَلَصَ إِلَيْهَا (اثبات توانایی جنسی مرد). طَلَبَتِ الْخِيَارَ (حق انتخاب زن). إِلَّا فُرِّقَ بَيْنَهُمَا (جدایی در صورت عدم رضایت زن به ادامه زندگی با عین) / فراهم شدن بستر باروری زن. رَضِيَتْ أَنْ تُقِيمَ مَعَهُ (رضایت زن برای ادامه زندگی مشترک بدون فرزند با لغو حق طلاق).
۲۲۲	پس از آن که حضرت علی (علیه السلام) طلحه و زبیر را شکست داد، مردم در حال فرار از میدان نبرد بودند، از کنار زنی باردار عبور کردند. زن از دیدن آنان ترسید و در اثر وحشت، جنینی را که در شکم داشت را زنده به دنیا آورد. جنین تکان خورد تا اینکه جان داد و پس از آن، خود زن از دنیا رفت. حضرت علی (علیه السلام) و یارانش از آنجا عبور کردند و آن زن و فرزندش را دیدند. حضرت پرسید: کدام یک زودتر مردند؟ گفتند: فرزند پیش از مادر مرد. حضرت شوهر زن را فراخواند و از دیه فرزند، دو سوم را به پدر داد و یک‌سوم را به مادر مرده. سپس از همان دیه‌ای که مادر از فرزندش ارث برده بود، نیمی را به شوهر زن داد و باقی‌مانده را به بستگان مادر داد. سپس از دیه خود زن، نیمی را به شوهرش داد و باقی‌مانده را به بستگان زن داد. حضرت علی (علیه السلام) تمام این دیه‌ها را از بیت‌المال بصره پرداخت کرد (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۳۰۹).	فَفَزَعَتْ مِنْهُمْ (سقط به دلیل ترس زن باردار). سَأَلَهُمْ عَنْ أَمْرِهِ (سؤال از ترتیب مرگ زن و فرزندش). فَطَرَحَتْ مَا فِي بَطْنِهَا حَيًّا (زنده به دنیا آمدن جنین). مَاتَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ بَعْدِهِ (مرگ مادر بعد از مرگ نوزاد). فَوَرَّثَتْهُ مِنْ إِيَّاهُ ثُلُثُ الدِّيَةِ وَ وَرَّثَتْ أُمُّهُ الْمَيِّتَةَ ثُلُثَ الدِّيَةِ (دیه مستقل جنین در بطن مادر). دِيَةُ الْمَرْأَةِ كَامِلَةٌ بَعْدَ ذَلِكَ (دیه کامل زن باردار فوت شده). وَ قَوَّدَى ذَلِكَ كُلَّهُ مِنْ بَيْتِ مَالِ الْبَصْرَةِ (پرداخت دیه از بیت‌المال).

ردیف	روایت	کدهای پایه
۳۳	غلامی در مدینه فریاد می‌زد: ای حکیم‌ترین حاکمان! میان من و مادرم داوری کن. عمر بن خطاب به او گفت: چرا بر مادرت نفرین می‌کنی؟ پاسخ داد: او مرا نه ماه در شکم داشت، دو سال شیر داد، اما وقتی بزرگ شدم مرا بیرون کرد و گفت که مرا نمی‌شناسد... عمر گفت: مادر را بیاورید. او را همراه با چهار برادرش و چهل نفر شاهد آوردند که شهادت دادند این زن پسر را نمی‌شناسد و او پسری دروغ‌گو است که می‌خواهد آبروی زن را در میان قومش ببرد... عمر گفت: غلام را ببرید و زندانی کنید تا درباره‌ی شاهدان تحقیق کنیم اگر شاهدشان معتبر بود، کودک را به جرم افترا حد می‌زنم... در راه علی (علیه السلام) با آنها برخورد کرد. غلام فریاد زد: عمر دستور داده مرا زندانی کنند... علی (علیه السلام) گفت: شاهد باشید ای مسلمانان حاضر، که من این غلام را به ازدواج این زن درآوردم با مهریه چهارصد درهم، که از مال خودم پرداخت می‌کنم، درهم را به غلام داد و گفت: بگیر و در دامن همسرت بریز، و نزد ما بازنگرد مگر با اثر عروسی. زن فریاد زد: «آتش! آتش! ای پسر عموی محمد! می‌خواهی مرا به ازدواج پسرم درآوری؟ به خدا قسم او پسر من است! برادرانم مرا به ازدواج مردی غیرقریشی درآوردند، و این غلام از اوست. وقتی بزرگ شد، دستور دادند که از او تبری بجویم و بیرونش کنم. به خدا قسم او پسر من است، و دلم از غصه برایش می‌سوزد... (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۲۳-۴۲۴).	إِنَّهَا حَمَلْتَنِي فِي بَطْنِهَا تِسْعَةَ أَشْهُرٍ وَأَوْضَعْتَنِي حَوْلَيْنِ (حق فرزند بر مادر به دلیل حمل و رضاع). زَعَمَتْ أَنَّهَا لَا تَعْرِفُنِي / لَا أَدْرِي مِنْ أَيِّ النَّاسِ هُوَ / إِنَّهُ غَلَامٌ مُدْعٍ (انکار نسبت توسط مادر). أَتَوَا بِهَا مَعَ أَرْبَعَةِ إِخْوَةٍ لَهَا وَ أَرْبَعِينَ قَسَامَةً (نحوه رسیدگی قضایی در شبهه نسب). فَإِنْ عُدَلْتُ شَهَادَتُهُمْ جَلَدْتُهُ حَدَّ الْمُفْتَرِي (نحوه برخورد با مدعی نسب در صورت نبود شاهد معتبر). تُرِيدُ أَنْ تُزَوِّجَنِي مِنْ وَلَدِي هَذَا (اثبات نسب از طریق اقرار مادر). زَوَّجَنِي إِخْوَتِي هَجِينًا فَوَلَدْتُ مِنْهُ هَذَا الْغَلَامَ فَلَمَّا تَرَعَزَ وَ شَبَّ أَمْرُونِي أَنْ أَتَنَفَّى مِنْهُ وَ أَطْرُدَهُ (فشار برای طرد فرزند). اهمیت دوران بارداری و شیردهی (إِنَّهَا حَمَلْتَنِي فِي بَطْنِهَا تِسْعًا وَأَوْضَعْتَنِي حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ). رابطه بی‌دلیل مادر و فرزند (هَذَا وَ اللَّهُ وَلَدِي وَ فُؤَادِي). راهکار هوشمندانه برای شناسایی هویت (بِأَرْبَعِمَائَةٍ دَرَّهَمٍ وَ النَّقْدُ مِنْ مَالِي).

ردیف	روایت	کدهای پایه
۴	هر مردی که کنیزی داشته باشد و از او فرزندی داشته باشد، یا آن کنیز باردار باشد، یا حتی فرزندی نداشته باشد، اگر آن مرد او را آزاد کند، آن کنیز آزاد می‌شود، اما اگر تا زمان وفاتش او را آزاد نکرده باشد، در مورد او حکم خداوند جاری می‌شود. پس اگر آن کنیز فرزندی داشته باشد و آن مرد مالی از خود باقی گذاشته باشد، آن کنیز در سهم فرزندان قرار می‌گیرد و امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره مردی حکم کرد که کنیزی داشت و آن کنیز از او دختری زاده بود، دختری خردسال که توانایی سخن گفتن داشت. آن دختر، مادرش را آزاد کرد. پس موالی پدر آن کنیز در این باره نزاع کردند، اما حضرت آزادی مادر را توسط دخترش پذیرفت (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۱۹۲؛ صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۱۴۰؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۸، ص ۲۳۸؛ به همین مضمون در طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۱۲).	اَيُّمَا رَجُلٍ تَرَكَ سُرِّيَّةً (کنیز و تأثیر آن در ارث). لَهَا وَلَدٌ أَوْ فِي بَطْنِهَا وَلَدٌ أَوْ لَا وَلَدٌ لَهَا فَإِنَّ (تأثیر فرزند یا عدم وجود فرزند در ارث). ارزش گذاری به زنان مولد (لَهَا وَلَدٌ أَوْ فِي بَطْنِهَا). یکی بودن شرایط تولد فرزند با دوران جنینی (لَهَا وَلَدٌ أَوْ فِي بَطْنِهَا). اَعْتَقَهَا رَبُّهَا عَتَقَتْ وَ إِنْ لَمْ يُعْتِقْهَا حَتَّى تُوَفَّى فَإِنَّ لَمْ يُعْتِقْهَا حَتَّى تُوَفَّى فَقَدْ سَقَى فِيهَا كِتَابَ اللَّهِ (شرط عتق اُم ولد پس از وفات مالک). وَ كِتَابُ اللَّهِ أَحَقُّ (تقدم حکم کتاب الله بر حکم مالک). فَإِنْ كَانَ لَهَا وَلَدٌ فَتَرَكَ مَالًا جَعَلَتْ فِي نَصِيبِ وَلَدِهَا (دخول اُم ولد در سهم ارث پس از وفات مالک). وَ هِيَ صَغِيرَةٌ غَيْرُ أَنَّهُا تُبَيِّنُ الْكَلَامَ فَأَعْتَقَتْ أُمُّهَا (جواز عتق توسط فرزند صغیر با رشد نسبی). خَاصَمَ فِيهَا مَوَالِي أَبِي الْجَارِيَةِ (عدم ولایت موالی پدر بر رقیه پس از عتق).
۵	دیه جنین صد دینار است و منی مرد تا زمانی که جنین شود، به پنج قسمت تقسیم شده است. اگر جنین قبل از دمیدن روح باشد، دیه‌اش صد دینار است. خداوند انسان را از نطفه آفریده است؛ نطفه یک قسمت است، سپس علقه دو قسمت، سپس مضغه سه قسمت، سپس استخوان چهار قسمت و وقتی گوشت روی استخوان پوشیده شد، جنین کامل می‌شود و پنج قسمت است که صد دینار دیه دارد. وقتی در جنین روح دمیده شود، آن جنین نفس کامل است و دیه آن هزار دینار است اگر مذکر باشد، و اگر مؤنث باشد، دیه‌اش پانصد دینار است. اگر زنی باردار باشد و کشته شود و جنسیت فرزندش معلوم نباشد، یا بعد از مرگ مادر فرزند متولد شود یا قبل از آن، دیه جنین، نصف دیه مرد و نصف دیه زن است و دیه زن بعد از آن کامل است (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۳۴۲-۳۴۳؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۳۰۴-۳۰۶ و ج ۱۰، ص ۲۸۵).	جَعَلَ مَنِيَّ الرَّجُلِ... خَمْسَةَ أَجْزَاءٍ (تعیین دیه جنین به ترتیب مراحل تکوین جنین). لَمْ يُعْلَمْ أَذْكَرٌ... أَمْ أُنْثَى... فَدِيَّتُهُ نِصْفَانِ (عدم تعیین جنس جنین). وَ دِيَةُ الْمَرْأَةِ كَامِلَةٌ بَعْدَ ذَلِكَ (تعیین دیه زن حامله در صورت قتل). فِي مَنِيِّ الرَّجُلِ يُفْرَغُ مِنْ عِزْسِهِ فَيَعُزَلُ عَنْهَا الْمَاءُ وَ لَمْ يَرُدْ ذَلِكَ نِصْفَ خُمُسِ الْمِائَةِ عَشْرَةَ دَنَائِيرَ وَ إِذَا أَفْرَغَ فِيهَا (دیه منی در صورت عدم لقاح و در صورت لقاح). جَعَلَ لَهُ فِي قِصَاصِ جِزَازَتِهِ وَ مَقْلَتِهِ عَلَى قَدْرِ دِيَّتِهِ (قصاص، ضمان و جراحات جنین).

ردیف	روایت	کدهای پایه
۶ ۶	نَفَقَةُ زَنِ بَارِدَارِي كِه شُوهرش فوت كرده، تا زمان وضع حمل از تمام اموال شوهرش پرداخت شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۳، ص ۳۴۶؛ طوسی، ۱۴۰۷، ج ۸، ص ۱۵۳).	نَفَقَةُ الْحَامِلِ الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا (وجوب نفقه زن باردار در وفات شوهر). حَتَّى تَضَعَ (استمرار نفقه تا پایان بارداری). مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ (تأمین نفقه از کل مال شوهر).
۸۷	اگر کنیز صاحب فرزند به طور غیرعمد شوهر خود را بکشد، آزاد است و هیچ گونه دیه یا پرداختی برعهده اش نیست (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۲۷۶).	إِذَا قَتَلَتْ أُمُّ الْوَلَدِ سَيِّدَهَا خَطَأً (قتل غیرعمد توسط کنیز صاحب فرزند). فَهِيَ حُرَّةٌ (آزادی کنیز صاحب فرزند پس از قتل غیرعمد مالکش). وَ لَيْسَ عَلَيْهَا سِعَايَةٌ (عدم وجوب پرداخت دیه).
۸۸	فرزند زنا و فرزند لعان، از مادرش و برادران مادری اش ارث می برد (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۱۸۳).	تَرْتُهُ أُمُّهُ (ارثبری فرزندی که خارج از چهارچوب مرسوم تولد یافته). تَرْتُهُ أُمُّهُ وَ إِخْوَتُهُ لِأُمِّهِ أَوْ صَبَتِهَا (ارثبری از خواهران/برادران مادری).
۹	مردی نزد حضرت علی (علیه السلام) آمد و گفت: نذر کرده ام که اگر فلان کار را انجام دهم، فرزندم را در مقام ابراهیم (علیه السلام) قربانی کنم و اکنون آن کار را انجام داده ام. حضرت فرمود: گوسفندی را قربانی کن و گوشت آن را به فقرا صدقه بده (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۴۷-۴۸).	إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْتَحِرَ وَلَدِي عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ (نذر قربانی فرزند). ادْبَحْ كَبْشاً سَمِيناً (تبدیل نذر به قربانی مشروع). كل روایت (باور تصرف مالکانه والدین بر جان فرزند).
۱۰	سلمان فارسی (رضی الله عنه) از امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره روزی و رزق فرزند در رحم مادر پرسید، فرمود: خداوند حیض را رزق او قرار داده است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۹۱).	عَنْ رِزْقِ الْوَلَدِ فِي بَطْنِ أُمِّهِ (رزق جنین در بطن مادر). الْحَيْضَةُ فَجَعَلَهَا رِزْقَهُ (تبدیل خون حیض به رزق جنین). كل روایت (تقویت ایمان به رزاقیت خدا).
۱۱	اگر زنی که باردار است بمیرد و فرزند در بطنش حرکت کند، شکم او را از سمت چپ باز کنند و جنین را بیرون آورند، و اگر جنین در بطن مادر بمیرد و مادر زنده باشد، شخصی دست داخل رحم مادر کند و با دست جنین را تکه تکه و خارج نماید (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۱۶۰).	وَ إِذَا مَاتَتِ الْمَرْأَةُ وَ هِيَ حَامِلٌ وَ وَلَدُهَا يَتَحَرَّكُ فِي بَطْنِهَا (وجوب نجات جنین زنده در بطن مادر مرده). شَقَّ بَطْنَهَا مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ وَ أَخْرَجَ الْوَلَدَ (شکافتن شکم زن برای نجات جان جنین). وَ إِنْ مَاتَ الْوَلَدُ فِي جَوْفِهَا وَ لَمْ يَخْرُجْ وَ هِيَ حَيَّةٌ (وجوب خارج سازی جنین مرده از بطن زن زنده). ادْخَلَ إِنْسَانٌ يَدَهُ فِي فَجْرِهَا وَ قَطَعَ الْوَلَدَ بِيَدِهِ وَ أَخْرَجَهُ (جواز قطعه قطعه کردن جنین مرده برای نجات جان مادر).

ردیف	روایت	کدهای پایه
۱۲	جبرئیل بر پیامبر ﷺ نازل شد درحالی که لباسی سیاه همراه کمربندی که در آن خنجر بود به تن داشت. پیامبر ﷺ پرسید: این لباس چیست؟ پاسخ داد: این لباس فرزندان عمویت عباس است، ای محمد! وای بر فرزندان از فرزندان عباس! سپس پیامبر ﷺ به سوی عباس رفت و به او گفت: وای بر فرزندان من از فرزندان تو! ابن عباس پاسخ داد: ای رسول خدا! آیا باید جان خودم را فدا کنم؟ فرمود: آنچه تقدیر شده و نوشته شده، جاری شده است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۱، ص ۲۵۲).	وَيْلٌ لِّوَلَدِكَ مِنْ وُلْدِ عَمِّكَ الْعَبَّاسِ (هشدار نسبت به نسل بعدی). فَأَجْبُ نَفْسِي؟ قَالَ جَزَى الْقَلَمُ بِمَا فِيهِ (استیصال در برابر تقدیر الهی). جَزَى الْقَلَمُ بِمَا فِيهِ (ایمان به قضا و قدر خدا). کل روایت (حوزه اختیار بشر در فرزندآوری / عدم اختیار در قطع نسل حتی به منظور پیش گیری آسیب به اهل بیت پیامبر ﷺ). أ. فَأَجْبُ نَفْسِي (توقف نسل زایی به عنوان راهکار پیشگیرانه).
۱۳	هر کس بدون وارث بمیرد، گویا در میان مردم نبوده است، و هر کس بمیرد و وارث داشته باشد، گویا هرگز نمی میرد (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۸۱).	مَنْ مَاتَ وَ لَهُ خَلْفٌ فَكَأَنَّ لَمْ يَمُتْ (استمرار وجود انسان با فرزند). مَنْ مَاتَ بِلَا خَلْفٍ فَكَأَنَّ لَمْ يَكُنْ فِي النَّاسِ (فراموشی انسان بدون نسل). خَلْفٌ (به معنای صالح، اشاره به تربیت صحیح دارد).
۱۴	بیماری فرزند کفار والدین است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۸۲).	فِي الْمَرَضِ يُصِيبُ الصَّبِيَّ (بیماری فرزند). كِفَارَةٌ لَوْلَايِهِ (تطهیرکننده گناه والدین).
۱۵	ام الولد (کنیزی که از صاحبش فرزند دارد) در حکم ظهار است (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۵۳۵).	کل روایت (بازتعریف نقش کنیز به سبب داشتن فرزند). کل روایت (ارتقای شأن اجتماعی زنان به سبب فرزندداری).
۱۶	کسی که به داشتن فرزندی اعتراف و سپس انکار کند، حدّ شلاق بر او جاری و به نگهداری ملزم می شود (طوسی، ۱۳۹۰، ج ۴، ص ۲۳۳؛ کلینی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۲۶۱؛ صدوق، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۵۱).	مَنْ أَقَرَّ بِوَلَدٍ (اعتبار اقرار در نسب). ثُمَّ نَفَاهُ (انکار نسب بعد از اقرار). جُلِدَ الْحَدَّ (مجازات شرعی برای انکار نسب). الْأَرْمُ الْوَلَدَ (الزام نسب، ضمنی: حفظ هویت فرزند).
۱۷	اگر فرزند در سرزمین جنگ به دنیا آید، به او سهمی از غنایمی که خداوند نصیب آنان نموده، تعلق می گیرد (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۱۴۷-۱۴۸).	إِذَا وُلِدَ الْمَوْلُودُ فِي أَرْضِ الْحَرْبِ (ولادت در شرایط بحرانی). قُسِمَ لَهُ مِمَّا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ (تعلق سهم به نوزاد از غنائم). کل روایت (حمایت مالی از فرزند در شرایط بحرانی به محض تولد).
۱۸	از ازدواج با زنان نادان بپرهیزید، زیرا همنشینی با آنها بلا است و فرزندانی که از آنان به دنیا آید، به هدر خواهند رفت (طوسی، ۱۴۰۷، ج ۷، ص ۴۰۶).	إِيَّاكُمْ وَ تَرْوِجُ الْحَفَقَاءَ (هشدار در انتخاب مادر فرزند). وَ وُلْدَهَا صَيَاغٌ (تأثیر مادر بر نسل آینده). کل روایت (نگاه پیشگیرانه از آسیب رسیدن به نسل آینده). کل روایت (تبیین ملاک ازدواج بر محور فرزندان).

جدول ۹. کدگذاری محوری روایات

روایت	مقوله	کد محوری (فراز مربوطه در روایت)
۱	علی	اختلال جسمی مرد در باروری (الْعَيْنُ)
	زمینه‌ای	بافت قضایی جامعه ناآگاه از حق زنان برای باروری
	مداخله‌گر	توانایی/ ناتوانی مرد در باروری، رضایت زن برای تداوم زندگی با مرد نابارور (يُوَخِّرُ الْعَيْنُ سَنَةً، فَإِنْ خَلَصَ إِلَيْهَا / طَلَبَتِ الْخِيَارَ)
	کنش	حق فسخ ازدواج برای زن در صورت اثبات ناباروری مرد (إِلَّا فُرِّقَ بَيْنَهُمَا)
	پیامد	تداوم نسل با فراهم شدن فرصت مجدد باروری برای زن
	اصلی	احقاق حق باروری زنان
	علی	مرگ جنین و مادر (فَقَزَعَتْ مِنْهُمْ)
۲	زمینه‌ای	شرایط بحرانی جنگ
	مداخله‌گر	ترتیب زمانی فوت جنین و مادر (سَأَلَهُمْ عَنْ أَمْرِهِ / مَاتَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ بَعْدِهِ)
	کنش	تعیین دیه جنین و مادر (فَوَرَّثَهُ مِنْ ابْنِهِ ثُلْثِي الدِّيَةِ وَ وَرَثَ أُمُّهُ الْمَيِّتَةَ ثُلْثَ الدِّيَةِ / دِيَةُ الْمَرْأَةِ كَامِلَةٌ بَعْدَ ذَلِكَ)
	پیامد	کاهش سقط جنین
	اصلی	ذی‌حق و ارزش‌دار دانستن حیات جنین
	علی	انکار نسب فرزند (رَعِمَتْ أَنَّهَا لَا تَعْرِفُنِي / لَا أَذْرِي مِنْ أَيِّ النَّاسِ هُوَ / إِنَّهُ غُلَامٌ مُدَّعٍ)
	زمینه‌ای	فشارهای اجتماعی (امر برادران به طرد فرزند از سوی مادر) (رَوَّجَنِي إِخْوَتِي هَجِينًا فَوَلَدْتُ مِنْهُ هَذَا الْغُلَامَ فَلَمَّا تَرَعَزَ وَ شَبَّ أَمْوُونِي أَنْ أَتَفَيْ مِنْهُ وَ أَطْرَدَهُ)
۳	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	کشف نسب فرزند مطرود (تُرِيدُ أَنْ تُزَوِّجَنِي مِنْ وَلَدِي هَذَا / وَ هَذَا وَ اللَّهُ وَلَدِي وَ فُؤَادِي)
	پیامد	جلوگیری از فروپاشی هویت فرزندان
	اصلی	ارزش حفظ نسب فرزند

روایت	مقوله	کد محوری (فراز مربوطه در روایت)
۴	علی	مخالفت موالی با آزادی کنیز صاحب فرزندی که شوهرش فوت شده (فَخَاصَمَ فِيهَا مَوْلَى أَبِي الْجَارِيَّةِ)
	زمینه‌ای	نظام اجتماعی برده‌داری، بافت قضایی جامعه ناآگاه از حقوق کنیزان صاحب فرزند
	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	تأیید آزادی کنیز (أَعْتَقَهَا رَبُّهَا عَتَقَتْ وَ إِنْ لَمْ يُعِفِّهَا حَتَّى تُؤْفَى فَإِنْ لَمْ يُعِفِّهَا حَتَّى تُؤْفَى فَقَدْ سَبَقَ فِيهَا كِتَابُ اللَّهِ)
	پیامد	ارتقای منزلت اجتماعی مادران
	اصلی	ارزش‌گذاری بر نقش مادری
	علی	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
۵	زمینه‌ای	بافت قضایی جامعه ناآگاه از حقوق جنین
	مداخله‌گر	مراحل رشد و جنسیت جنین (فِي مَنِيِّ الرَّجُلِ يُفْرَغُ مِنْ عَرْسِهِ فَيُغْزَلُ عَنْهَا الْمَاءُ وَ لَمْ يُرِدْ ذَلِكَ نِصْفَ خُمُسِ الْمِائَةِ عَشْرَةَ دَنَائِيرَ وَ إِذَا أَفْرَغَ فِيهَا/ لَمْ يُعْلَمَ أَ ذَكَرَ... أَمْ أُنْثَى... فِدَيْتُهُ نِصْفَانِ)
	کنش	تعیین دیه جنین (جَعَلَ مَنِيَّ الرَّجُلِ... خُمُسَةَ أَجْزَاءِ)
	پیامد	کاهش سقط‌جنین
	هسته	دفاع از حقوق جنین
	علی	فوت شوهر در ایام بارداری زن (الْمُتَوَفَّى عَنْهَا زَوْجُهَا)
	زمینه‌ای	بافت قضایی جامعه ناآگاه از حقوق زنان باردار
۶	مداخله‌گر	مدت زمان بارداری، میزان اموال شوهر فوت شده (حَتَّى تَضَعَ / مِنْ جَمِيعِ الْمَالِ)
	کنش	تعیین نفقه زن باردار (نَفَقَةُ الْحَامِلِ)
	پیامد	امنیت اقتصادی مادر در دوران بارداری
	اصلی	ارزش‌گذاری بر داشتن فرزند

روایت	مقوله	کد محوری (فراز مربوطه در روایت)
۷	علی	ارتکاب جرم از سوی مادر (کنیز دارای فرزند) (إِذَا قَتَلَتْ أُمُّ الْوَلَدِ سَيِّدَهَا خَطَاً)
	زمینه‌ای	نظام برده‌داری و جایگاه اجتماعی کنیز، بافت قضایی جامعه ناآگاه از حقوق کنیزان صاحب فرزند
	مداخله‌گر	غیر عمد بودن جرم (خَطَاً)
	کنش	تخفیف مجازات کنیز صاحب فرزند (فَهِیَ حُرَّةٌ وَ لَيْسَ عَلَيْهَا سَعَاءُیْهٖ)
	پیامد	ارتقای منزلت اجتماعی مادران
	اصلی	ارزش‌گذاری به نقش مادری
	علی	ارث‌بری فرزندان حاصل ازدواج‌های نامتعارف (وَلَدُ الرَّثَا وَ ابْنُ الْمَلَاعِنَةِ تَرْتُهُ)
۸	زمینه‌ای	ناهنجاری‌های اجتماعی - فرهنگی مانند زنا و ملاعنه
	مداخله‌گر	وجود خویشاوندان مادری (تَرْتُهُ أُمُّهُ وَ إِخْوَتُهُ لِأُمِّهِ أَوْ صَبْتُهَا)
	کنش	تعیین وراثت‌نازادگان و فرزندان ملاعنه
	پیامد	تحکیم پیوند فرزندان با خانواده
	اصلی	حفظ کرامت انسانی فرزندان
	علی	نذر غیر معقول قربانی فرزند (إِنِّی نَذَرْتُ أَنْ أُنْخَرَ وَلَدِی عِنْدَ مَقَامِ إِبْرَاهِیْمَ)
	زمینه‌ای	رواج باور نادرست قدرت تصرف والدین بر جان فرزند
۹	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	پیشگیری از قتل فرزند (با جایگزینی قربانی حیوان) (ادْبَحْ كَبْشًا سَمِينًا تَتَصَدَّقُ بِلَحْمِهِ عَلَی الْمَسَاكِیْنِ)
	پیامد	اصلاح باورهای نادرست در مورد فرزندان
	اصلی	ارزش حفظ جان فرزند
	علی	پرسش از منبع رزق جنین در رحم مادر (سَأَلَ... عَنْ رِزْقِ الْوَلَدِ فِی بَطْنِ أُمِّهِ)
	زمینه‌ای	ناآگاهی از فرایند فرزندآوری
۱۰	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	تبیین علمی - الهی رزق جنین از خون حیض مادر (الْحَيْضَةُ فَجَعَلَهَا رِزْقَهُ)
	پیامد	تقویت ایمان به خدا و ترویج نگاه رحمت‌محور به فرزند
	اصلی	نگاه معنوی به فرزندآوری
	علی	

روایت	مقوله	کد محوری (فراز مربوطه در روایت)
۱۱	علی	مرگ مادر یا جنین (إِذَا مَاتَتِ الْمَرْأَةُ وَ هِيَ حَامِلٌ وَ وَلَدُهَا يَتَحَرَّكُ فِي بَطْنِهَا)
	زمینه‌ای	ناآگاهی از فرایند باروری (این که جنین ممکن است بعد از مرگ مادر زنده باشد)
	مداخله‌گر	جنین زنده در بطن مادر مرده، جنین مرده در بطن مادر زنده
	کنش	مداخله پزشکی برای نجات جان مادر/ جنین (شَقَّ بَطْنَهَا مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ وَ أَخْرَجَ الْوَلَدَ/ وَ إِنْ مَاتَ الْوَلَدُ فِي جَوْفِهَا وَ لَمْ يَخْرُجْ وَ هِيَ حَيَّةٌ أَدْخَلَ إِنْسَانٌ يَدَهُ فِي فَزْجِهَا وَ قَطَعَ الْوَلَدَ بِيَدِهِ وَ أَخْرَجَهُ)
	پیامد	افزایش جمعیت با نجات جان مادر باردار/ جنین
	اصلی	ارزش حفظ جان مادر/ جنین
۱۲	علی	جلوگیری از فرزندآوری (به دلیل پیش‌گیری از وقوع خطر از سوی فرزندان در آینده) (فَقَالَ يَا عَمَّ وَئِلْ لَوْلَدِي مِنْ وَلَدِكَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَأَجِبُ نَفْسِي؟)
	زمینه‌ای	باور قضا و قدر الهی
	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	جلوگیری از عقیم‌سازی با تکیه بر قضا و قدر الهی (قَالَ جَزَى الْقَلَمُ بِمَا فِيهِ)
	پیامد	افزایش جمعیت
	اصلی	نگاه معنوی به فرزندآوری
	علی	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
۱۳	زمینه‌ای	ناآگاهی از اثرات داشتن/ نداشتن فرزند (أَنَّ مَنْ مَاتَ بِلَا خَلْفٍ فَكَأَنَّ لَمْ يَكُنْ فِي النَّاسِ وَ مَنْ مَاتَ وَ لَهُ خَلْفٌ فَكَأَنَّ لَمْ يَمُتْ)
	مداخله‌گر	داشتن/ نداشتن فرزند
	کنش	بیان اثرات نیک داشتن فرزند و عواقب سوء بی‌فرزندی برای والدین
	پیامد	افزایش جمعیت با بیان فواید داشتن فرزند
	اصلی	تشویق به فرزندآوری
	علی	مشقات فرزندپروزی (ابتلای فرزند به بیماری) (فِي الْمَرَضِ يُصِيبُ الصَّبِيَّ)
	زمینه‌ای	عدم وجود امکانات درمانی مجهز
۱۴	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	بیان پاداش تحمّل مشقات فرزندداری برای والدین (إِنَّهُ كَفَّارَةٌ لِّوَالِدَيْهِ)
	پیامد	پذیرش مشکلات فرزندان
	اصلی	نگرش نیکو به فرزندداری

روایت	مقوله	کد محوری (فراز مربوطه در روایت)
۱۵	علی	جدایی از کنیز صاحب فرزند
	زمینه‌ای	رواج نظام برده‌داری، بافت قضایی جامعه ناآگاه از حقوق کنیزان صاحب فرزند
	مداخله‌گر	داشتن فرزند از کنیز (أُمُّ الْوَلَدِ)
	کنش	شمول احکام ظهار نسبت به أُمُّ الْوَلَدِ (تُجْزَى فِي الظَّهَارِ)
	پیامد	ارتقای منزلت اجتماعی مادران
	اصلی	ارزش‌گذاری به نقش مادری
۱۶	علی	نفی نسب و طرد فرزند (مَنْ أَقَرَّ بَوْلَهُ ثُمَّ نَفَاهُ)
	زمینه‌ای	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	اجرای حدّ بر منکر فرزند و الزام وی به پذیرش (جُلِدَ الْحَدَّ وَ أُلْزِمَ الْوَلَدَ)
	پیامد	جلوگیری از فروپاشی هویت فرزندان، مسئولیت‌پذیری والدین نسبت به فرزندان
	اصلی	ارزش حفظ نسب فرزند
۱۷	علی	تولد فرزند در شرایط بحرانی (إِذَا وُلِدَ الْمُؤَلَّوْدُ فِي أَرْضِ الْحَرْبِ)
	زمینه‌ای	رواج قانون تقسیم فیء
	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	تخصیص سهم نوزاد از غنائم (قُسِمَ لَهُ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ)
	پیامد	حفظ کرامت و تثبیت حق مالکیت فرزندان از بدو تولد
	اصلی	احقاق حقوق فرزندان از اموال عمومی
۱۸	علی	اثرات مخرب مادر نادان بر فرزند (إِيَّاكُمْ وَ تَرْوِجُ الْحَمَقَاءَ فَإِنَّ صُحْبَتَهَا بَلَاءٌ وَ وُلْدَهَا ضَيَاعٌ)
	زمینه‌ای	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	مداخله‌گر	عدم دلالت روایت بر این مؤلفه
	کنش	نهی از ازدواج با زن نادان به دلیل اثرات سوء آن بر فرزندان
	پیامد	پیشگیری از تباهی نسل آینده
	اصلی	اهمیت آینده فرزندان